

Het gebruik van de STEP bij hulp in een gedwongen kader

Machteld van der Pijll
Tom van Yperen
Karin Eijgenraam
Ria Schouten
Cecile Chènevert

Nederlands Jeugdinstituut
Utrecht, februari 2009

© 2009 Nederlands Jeugdinstituut

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Opdrachtgevers

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Ministerie voor Jeugd en Gezin en Ministerie van Justitie

Begeleidingscommissie

Wilma Vollebergh (voorzitter, Universiteit Utrecht)

Harry van den Bosch (MOgroep)

Corine Brekelmans (GGZ Nederland)

Els Deijkers (Ministerie van Justitie)

Ton Eijken (Ministerie van Justitie)

Nien Karelsen (cliëntenorganisatie)

Ivonne Keuzenkamp (Interprovinciaal Overleg/IPO)

Hans Matthaei (bureau jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam/BJAA)

Wim Slot (PI Research)

Auteurs

Machteld van der Pijll

Tom van Yperen

Karin Eijgenraam

Ria Schouten

Cecile Chênevert

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221 (Catharijnesingel 47), 3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 44

Fax (030) 230 63 12

Website: www.nji.nl

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Het project ‘Ernst van de problematiek’	7
1.2 Het concept ernst	8
1.3 STEP en scoringshulpen	10
1.4 Onderzoeken naar de STEP	11
1.5 De opbouw van dit rapport.....	14
2 Gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en jeugdreclassering	15
2.1 Doel en onderzoeksvragen.....	15
2.2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	15
2.3 Resultaten en conclusies van het onderzoek	19
3 Samenvatting en conclusies	35
3.1 Ontwikkeling STEP en eerder onderzoek	35
3.2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	36
3.3 Belangrijkste resultaten en conclusies	37
Literatuur	41
Woord van dank	43
Bijlage 1. De STEP	45
Bijlage 2. Het evaluatieformulier	51
Bijlage 3. Overzicht van verdeling scores op de items scoringshulp	55

Managementsamenvatting

De STEP - In de periode 2001-2003 is door NIZW Jeugd (nu Nederlands Jeugdinstituut) in opdracht van het Regionaal Orgaan Amsterdam (ROA) gewerkt aan de constructie van de zogeheten Standaard Taxatie Ernst van de Problematiek (STEP). Dit instrument bestaat uit zes schalen, waarbij de eerste vier de zogeheten *QUICK*STEP vormen: Functioneren Jeugdige (STEP-FJ), Kwaliteit Omgeving (STEP-KO), Zwaarte Zorg (STEP-ZZ), Urgentie Zorg (STEP-UZ), Risico Jeugdige (STEP-RJ), Risico Omgeving (STEP-RO). Per cliënt kost het invullen van het instrument (na enige ervaring) ongeveer vijf minuten. Uit een eerste proef in 2003 blijken de conceptuele indeling, interne consistentie, dekking en hanteerbaarheid van de eerste vier schalen voldoende tot goed.

Doel van dit onderzoek - In 2006 is een tweede onderzoekstraject gestart naar het gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en de jeugdreclassering, de interbeoordelaarbetrouwbaarheid, de voorspellende en evaluatieve waarde en de trefzekerheid van de STEP. In dit rapport staat het onderzoek naar het gebruik in de jeugdbescherming en de jeugdreclassering centraal. Doel is na te gaan of de STEP voldoende dekkend is voor cliënten die voor hulp in het gedwongen kader bij bureau jeugdzorg komen en of de STEP voldoet als instrument om de ernst van de situatie van deze groep cliënten te taxeren.

Onderzoeksopzet – Voor het onderzoek zijn 171 STEP-formulieren ingevuld bij zes vestigingen van bureau jeugdzorg en bij de William Schrikker Groep. Op deze formulieren zijn naast STEP-scores ook kenmerken van de jeugdigen genoteerd. Van de invullers van de formulieren is gevraagd hoe lang zij al werkzaam zijn binnen de jeugdzorg, welke opleiding zij gevolgd hebben en of ze een STEP-training hebben gevolgd.

Verder zijn er 155 evaluatie-formulieren teruggekomen met daarop antwoorden op vragen over de hanteerbaarheid van het instrument binnen de jeugdbescherming of jeugdreclassering.

De verzamelde gegevens zijn voor bepaalde analyses samengevoegd met gegevens uit de vrijwillige hulpverlening, die voor een gelijktijdig uitgevoerd onderzoek zijn verzameld.

Op basis van de gegevens die verzameld zijn met de STEP- en evaluatieformulieren is een aantal analyses gedaan: er is een vergelijking gemaakt van de kenmerken van de invullers en de jeugdigen in de verschillende werksoorten en de scores voor de afzonderlijke items en schalen zijn bekeken. Verder zijn de intercorrelatie, interne consistentie en redundantie onderzocht en is bekeken in welke mate de twee risicoschalen bij jeugdreclassering en –bescherming als aparte componenten naast de overige schalen te onderscheiden zijn. Tot slot is de hanteerbaarheid van de STEP binnen deze twee werksoorten onderzocht.

Belangrijkste conclusies – De resultaten van deze studie laten zien dat de STEP goed te gebruiken is in zowel de jeugdbescherming als de jeugdreclassering. De spreiding, interne consistentie en redundantie en dekking en hanteerbaarheid zijn goed en komen op grote lijnen overeen met de resultaten van het onderzoek naar de gebruik van de STEP binnen het vrijwillig kader. De handleiding van het instrument moet op een aantal punten aangevuld of aangescherpt worden om de hanteerbaarheid nog verder te verbeteren.

De twee risicoschalen blijken weinig aanvullende waarde te hebben naast de vier schalen van de QUICKSTEP. Voor de risicotaxatie zijn al andere instrumenten beschikbaar en wellicht beter bruikbaar.

Het onderzoek heeft aangetoond dat de QUICKSTEP een bruikbaar instrument is om de ernst van problematiek in te schatten van cliënten van zowel de vrijwillige jeugdzorg als van de jeugdreclassering en de jeugdbescherming.

1 Inleiding

1.1 *Het project ‘Ernst van de problematiek’*

Hulpverleners beoordelen dagelijks de problematiek van jeugdigen en gezinnen. Om hen daarbij handvatten te geven en om meer inzicht te krijgen in de groep cliënten die zij bereiken, is een goede inschatting van de ernst van de problematiek een vereiste. Dat geldt ook als men wil bepalen of jeugdzorg effectief is: als het doel van de zorg is de problemen te verminderen, is een goed meetinstrument nodig om te meten of de ernst van de problematiek daadwerkelijk is afgenomen.

In de periode 2001-2003 is door NIZW Jeugd¹ in opdracht van het Regionaal Orgaan Amsterdam (ROA) gewerkt aan de constructie van de zogeheten Standaard Taxatie Ernst van de Problematiek (STEP) in het project *Registratie Ernst van de Problematiek* (Van Yperen, Van den Berg & Eijgenraam, 2002, 2003a, 2003b, 2003c). Dat project beoogde het volgende te bereiken:

- Er is een inhoudelijk kader voor de taxatie van de ernst van de problematiek door de hulpverlener van bureau jeugdzorg.
- Er is met de praktijk een inhoudelijk voorstel gemaakt voor de inrichting van een dergelijke taxatie.
- Het inhoudelijk voorstel is aan een eerste kwaliteitstoets onderworpen.

Voor de formulering van het inhoudelijk kader is in een eerste deelproject een uitgebreide literatuurstudie en praktijkoriëntatie verricht. Gezocht is naar een verbinding met bestaande theoretische kaders en instrumenten. Er zijn hieruit drie doelen naar voren gekomen die de taxatie voornamelijk moet dienen:

1. Het helder maken van het probleem op individueel niveau of een inschatting kunnen maken van hoe erg de problematiek is, onder meer om dit te kunnen vergelijken met andere instellingen.
2. Een inschatting kunnen maken van welke hulp er nodig is, inhoudelijk en in financieel opzicht.
3. Het kunnen evalueren van de hulp in termen van veranderingen in de ernst van de problematiek.

Op basis van een studie is een eerste opzet gemaakt van de zogeheten Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP). Het instrument bestaat uit zes schalen die ingevuld kunnen worden zodra er voldoende informatie over de cliënt verzameld is².

¹ Vanaf 1 januari 2007 vormt NIZW Jeugd samen met de afdeling Jeugd van het NIZW International Centre het Nederlands Jeugdinstituut/NJi.

² De handleiding (Van Yperen e.a., 2006) en het STEP-formulier zijn te downloaden van www.nji.nl (Producten > Publicaties bestellen/ downloaden > Jeugdzorg > Kwaliteit en effectiviteit). Het formulier is in dit rapport opgenomen als bijlage 1.

De bureaus jeugdzorg in de agglomeratie Amsterdam en in Gouda hebben met deze eerste opzet van het instrument een proef uitgevoerd. Deze proef moest gegevens opleveren over de psychometrische kwaliteit van de STEP (met name de dekking en de interne consistentie) en er moest duidelijk worden wat de hanteerbaarheid van de STEP is in de dagelijkse praktijk.

Niet alle kwaliteitsaspecten zijn aan de orde gekomen in het onderzoek naar deze eerste proef. Vandaar dat in 2006 een tweede traject is gestart waarin onderzoek gedaan wordt naar het gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en de jeugdreclassering, naar de voorspellende en evaluatieve waarde van het instrument en naar de interbeoordelaarbetrouwbaarheid van de STEP. Over het eerste aspect, het gebruik van de STEP in het gedwongen kader, doe dit rapport verslag. Alvorens op deze studie in te gaan, staan we in dit hoofdstuk eerst stil bij de theoretische achtergrond van de STEP, de opbouw van het instrument en de relatie met andere vragenlijsten, de resultaten uit eerder onderzoek naar de kwaliteit en de geplande vervolgonderzoeken.

1.2 *Het concept ernst*

De literatuurstudie en de praktijkoriëntatie uit het project *Registratie Ernst van de Problematiek* lieten zien dat er verschillende definities bestaan van het begrip 'ernst'. In plaats van eindeloos op zoek te gaan naar de ultieme definitie van ernst is er gezocht naar kenmerken waarvan het idee bestaat dat die relevant zijn voor het concept³. Op basis daarvan is een theoretisch model ontwikkeld dat het fundament vormt voor de STEP.

Een begrip met verschillende facetten

Er zijn vier facetten gevonden die van belang zijn bij de ernst van de problematiek:

- *Abnormaliteit gedrag*: dit heeft betrekking op de mate waarin het gedrag afwijkt van wat als normaal wordt beschouwd;
- *Bijdragende factoren* in de jeugdige, gezin, opvoeding en bredere omgeving: zoals risicofactoren die het probleem verzwaren en protectieve factoren die het probleem verlichten;
- *Gevolgen probleemgedrag*: zoals de lijdensdruk voor de jeugdige, gevolgen voor de jeugdige zelf en anderen (gezin en omgeving)
- *Kwaliteit van leven*: het algemene welbevinden, bepaald door objectieve indicatoren en subjectieve waardering van lichamelijk, materieel, sociaal en emotioneel welbevinden, alsmede van de ervaren competentie en dit alles gewogen aan de hand van de waarden die de persoon in kwestie erop na houdt (Felce & Perry, 1996).

In figuur 1 zijn de eerste drie facetten weergegeven.

³ Een uitgebreide beschrijving is opgenomen in het eerste deelrapport van het project *Registratie Ernst van de Problematiek* (Van Yperen e.a., 2002). Te downloaden van www.nji.nl.

Figuur 1. Beoordelingscriteria ernst van de problematiek Pelzer, Steerneman & De Bruyn (1999), aangevuld met factoren van andere auteurs (Bakker, 1999; Groenendaal & Van Yperen, 1994).

Abnormaliteit gedrag	Bijdragende factoren	Gevolgen probleemgedrag
<ul style="list-style-type: none"> ▪ niet passend bij leeftijd ▪ niet passend bij sekse ▪ lange duur ▪ uitgebreidheid over de situaties van functioneren ▪ specificiteit van de symptomatologie ▪ frequentie optreden probleem ▪ gedragsverandering ▪ niet passend bij de socio-culturele context ▪ niet passend bij de levensomstandigheden 	<p><i>Risicofactoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ biologische kwetsbaarheid jeugdige ▪ pathogene gezinsrelaties ▪ incompetent opvoedingsklimaat ▪ factoren in bredere omgeving, bijv. wonen in een achterstandsbuurt <p><i>Protectieve factoren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ jeugdige: sociale en probleemoplossende vaardigheden, gevoel voor humor, goede intelligentie ▪ gezin: goede relatie jeugdige-ouder(s); opvoedend handelen dat wordt gekenmerkt door warmte, disciplineren, responsiviteit en sensitiviteit ▪ sociale relaties bredere omgeving: steunend netwerk, positieve schoolervaringen, goede relaties met leeftijdgenoten en leerkrachten ▪ sociaal-maatschappelijk: goede voorzieningen, goede woonomgeving, werkgelegenheid 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ lijdensdruk jeugdige ▪ sociale belemmering jeugdige ▪ ontwikkeling jeugdige ▪ gevolgen voor anderen ▪ gevolgen voor behandeling

Theoretisch werkmodel

Nadat de verschillende facetten van het begrip ‘ernst’ op een rij zijn gezet, is er een theoretisch werkmodel uitgewerkt waarin deze verschillende bijdragen zijn gebruikt. Figuur 2 hieronder geeft dit werkmodel weer.

Figuur 2. ‘Ernst van de problematiek’: een theoretisch werkmodel

Historische en actuele problemen en risico's	Historische en actuele protecties
<p>A. Gewicht van de stressfactoren en risicofactoren ('Draaglast') gelegen in jeugdige, opvoeding, gezin en bredere omgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> • Abnormaliteit van de problematiek <ul style="list-style-type: none"> - Specificiteit, intensiteit, frequentie, duur - Passendheid bij leeftijd, ontwikkelingsstadium, sekse, context - Aantal terreinen / accumulatie van stressfactoren gelegen in jeugdige, opvoeding en gezin, bredere omgeving • (Bijkomende) risicofactoren gelegen in jeugdige, opvoeding en gezin, bredere omgeving <p>Taxatie ernst is: Taxatie van de <i>zwaarte van de problematiek</i>, door een weging van de draaglast ten opzichte van draagkracht.</p>	<p>B. Gewicht van de protectieve factoren ('Draagkracht') gelegen in jeugdige, opvoeding, gezin en bredere omgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aard van deze factoren <ul style="list-style-type: none"> - Specificiteit, intensiteit, frequentie, duur - Type risicofactor die in werking geremd wordt - Aantal terreinen / accumulatie van protectieve factoren gelegen in jeugdige, opvoeding en gezin, bredere omgeving • (Bijkomende) protectieve factoren gelegen in jeugdige, opvoeding en gezin, bredere omgeving <p>Taxatie ernst is: zie A.</p>
<p>C. Gewicht van negatieve gevolgen van een overgewicht aan draaglast of een tekort aan draagkracht</p> <ul style="list-style-type: none"> • Historisch, actueel en verwacht: • Ervaren beperking in kwaliteit van leven jeugdige • 'Objectieve' sociale belemmeringen • 'Objectieve' risico's voor verdere ontwikkeling • Negatieve gevolgen voor anderen (gezin, samenleving) • Gevolgen voor behandeling (moeilijker, minder effect) <p>Taxatie ernst is: Taxatie van de <i>gevolgen</i> van de negatieve onbalans.</p>	<p>D. Mobiliserende, compenserende reacties op de 'negatieve onbalans'</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hulpzoekgedrag • Mate van legitimering van zorg met een bepaalde urgentie, ingrijpendheid, duur, intensiteit ('zorgzwaarte'), ter vermindering van draaglast of versterking van draagkracht • Mate van legitimering voor civiele of strafrechtelijke maatregelen van de samenleving (jeugdbescherming, detentie) <p>Taxatie ernst is: Taxatie van de <i>zorgzwaarte</i>.</p>

Dit model gaat uit van enerzijds problemen en risicofactoren die ‘druk’ uitoefenen op de ontwikkeling van de jeugdige. Onder deze factoren rekenen we problemen of risicofactoren in de jeugdige, het gezin en de omgeving. Het gaat hier zowel om actueel aanwezige factoren als om factoren die in historisch perspectief moeten meewegen. Anderzijds zijn er protectieve factoren (in de jeugdige, het gezin, de omgeving, actueel of in historisch perspectief) die in geval van de aanwezigheid van bepaalde risicofactoren ‘verlichting’ kunnen geven of compenserend kunnen werken. Verstoring van de balans (zwaarder gewicht van aanwezige problemen en risicofactoren ten opzichte van het gewicht van aanwezige protectieve factoren) uit zich onder meer in lijden, sociale belemmeringen, belemmeringen in de verdere ontwikkeling en gevolgen voor anderen. De onbalans moet zowel in de historische, actuele als prognostische betekenis worden beschouwd. Het model is voor elke afzonderlijke informant in te vullen (vanuit het perspectief van de jeugdige, de ouder, de hulpverlener, enz.).

Dit theoretische model vormt de basis voor de constructie van de STEP.

1.3 STEP en scoringshulpen

De Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP) is een korte vragenlijst waarmee de medewerker zicht krijgt op de ernst van de problematiek van cliënten in de jeugdzorg (Van Yperen, Van den Berg, Eijgenraam & De Graaf, 2006). De STEP is niet bedoeld om informatie te verzamelen; met de STEP kan reeds verzamelde informatie worden gebruikt om een ernsttaxatie te doen. Omdat er al redelijk wat informatie verzameld moet zijn om de STEP te kunnen invullen, kan dit instrument niet heel vroeg in het proces worden gebruikt.

De STEP bestaat uit 21 vragen, verdeeld over zes schalen, waarop verschillende aspecten van ernst van de problematiek van een jeugdige gescoord kunnen worden:

1. Functioneren Jeugdige (STEP-FJ);
2. Kwaliteit Omgeving (STEP-KO);
3. Zwaarte Zorg (STEP-ZZ);
4. Urgentie Zorg (STEP-UZ);
5. Risico Jeugdige (STEP-RJ);
6. Risico Omgeving (STEP-RO).

Voor alle zes schalen is een scoringshulp ontwikkeld. Bij de schalen Functioneren Jeugdige en Kwaliteit Omgeving geeft de medewerker aan de hand van een aantal gedetailleerd omschreven criteria een ernsttaxatie per schaal. De criteria zijn grotendeels ontleend aan andere instrumenten (die vaak al uitgebreid getoetst zijn) en samengebracht tot een handzaam instrument: de Child Global Assessment Schedule (CGAS), onderdelen van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), de Child and Adolescent Functional Assessment Scale (CAFAS), de criteria kindermishandeling van Willems, de Landelijke Heerlense Ernst Taxatie Schaal (L-HETS), de Vragenlijst Gezinsproblemen (VGP) en de Gezinsdimensieschalen (GDS)⁴. Met de twee risicoschalen wordt in beeld gebracht of de problematiek zal verergeren, gelijk blijven of verminderen bij het uitblijven van hulp.

De *QUICK*STEP is een verkorte versie van de STEP: alleen de eerste vier schalen worden ingevuld, de twee risicoschalen (STEP-RJ en STEP-RO) worden dan dus achterwege gelaten.

⁴ Voor bronnen zie Van Yperen, Van den Berg & Eijgenraam (2002).

De scores op de vier (*QUICK*STEP) of zes (STEP) schalen worden overzichtelijk op een ernstprofiel weergegeven, zodat de medewerker snel een indruk krijgt van de ernst van de gezinssituatie. Een ervaren gebruiker heeft ongeveer vijf minuten nodig om de STEP in te vullen.

De ernsttaxatie gaat uit van een gebruik van instrumenten op drie niveaus:

- Het eerste *niveau* gaat uit van een zeer globale taxatie door de hulpverlener op zes aandachtspunten: Functioneren Jeugdige (FJ); Kwaliteit Omgeving (KO); Risico Jeugdige (RJ); Risico Omgeving (RO); Zwaarte Zorg (ZZ); Urgentie Zorg (UZ). Voor elk aandachtspunt is een schaal geconstrueerd, variërend van 1=(Erg) goed functioneren tot 5=Zware tot extreme problemen in functioneren.
- Het *tweede niveau* biedt verdere operationalisaties van de schalen. Middelen die hier passen zijn bijvoorbeeld de L-HETS, de SDQ, de CBCL, de CAFAS, de GAF-schalen, de JIM-familie, de SAM, de VSPTS en de RED. De bureaus jeugdzorg blijken deze instrumenten nauwelijks te gebruiken. Daarom is voor de STEP een simpele - 21 items tellende - scoringshulp gemaakt om de scoring op de zes schalen te kunnen bepalen. Voor de hantering van de STEP en de scoringshulp is een uitgebreide handleiding gemaakt.
- Het *derde niveau* beslaat een brede variëteit aan specifieke tests en vragenlijsten die voor de praktijk beschikbaar is (bijvoorbeeld NOSI, CBCL, SAS-K etc.) en in principe aan de STEP-standaard is te koppelen. Dat niveau viel buiten het bestek van het project *Registratie Ernst van de problematiek*.

1.4 Onderzoeken naar de STEP

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft tot nu toe vier onderzoeken naar de STEP uitgevoerd. In 2003 is een eerste kwaliteitstoets uitgevoerd en in de periode 2006-2008 zijn drie vervolgonderzoeken gedaan. Dit rapport doet verslag van één van deze drie deelonderzoeken.

Eerste kwaliteitstoets

De allereerste versies van de STEP zijn in 2003 op bruikbaarheid en kwaliteit getoetst. Uit een eerste kleinschalig gebruikersonderzoek bleek onder meer dat er op de werkvloer zorgen waren over de omvang van het instrument (6 schalen, totaal 21 items): die vond men te groot. De verdere kwaliteitstoets moest daarom onder meer uitwijzen of het aantal items van de scoringshulp wellicht nog kleiner kon.

In een daarop volgend grootschaliger onderzoek is voor 551 jeugdigen de STEP ingevuld (Van Yperen, Van den Berg & Eijgenraam 2003b). Er deden 109 codeurs aan het onderzoek mee. De meeste daarvan vulden de STEP voor één tot vier cases in. De onderzoeksgroep bestond uit de gebruikelijke clientèle van bureau jeugdzorg, zij het dat het aantal jeugdigen dat hulp in een niet-vrijwillig kader ontving klein was als gevolg van het moment waarop de STEP moest worden ingevuld. De uitkomsten van dit eerste onderzoek naar spreiding, interne consistentie, dekking, validiteit en hanteerbaarheid waren dus voornamelijk van toepassing op het gebruik van de STEP in het vrijwillig kader.

Spreiding

Als eerste werd onderzocht of de items en de schalen voldoende spreiding in de scores vertonen, zodat het instrument in staat is om cases te differentiëren. Op basis van deze analyse is de conclusie dat met name de schaal Risico Omgeving (RO) en de bijbehorende items ongunstige verdelingen laten zien: de scores hopen zich teveel aan één kant op. Dit vormt een aanwijzing dat de schaal verwijderd of verbouwd moet worden. Voor het overige laat het instrument voldoende tot goede verdelingen zien.

Interne consistentie en redundantie

Gekeken is of de schalen van het instrument en items in elke afzonderlijke schaal ook werkelijk bij elkaar horen (betrouwbaarheid in termen van interne consistentie) en of bepaalde items wellicht te weinig toevoegen (redundantie). Dat is onderzocht via een principale componentenanalyse en berekening van de alpha's van de schalen. De schalen en de daarbij behorende items blijken een goede interne consistentie te vertonen. De twee risicoschalen blijken echter bijzonder weinig toe te voegen aan de schalen voor Functioneren Jeugdige (FJ) en Kwaliteit Omgeving (KO). Op basis van analyses is een verkorte versie van de STEP gemaakt (de zogeheten *QUICKSTEP*), die vijftien items bevat, verdeeld over vier schalen:

- Functioneren Jeugdige (FJ; 6 items; $\alpha=.78$, voldoende betrouwbaarheid);
- Kwaliteit Omgeving (KO; 5 items; $\alpha=.81$, goede betrouwbaarheid);
- Zwaarte Zorg (ZZ; 3 items; $\alpha=.72$, voldoende betrouwbaarheid);
- Urgentie Zorg (UZ; 1 item; α niet relevant).

Dekking

Bij de dekking gaat het om de vraag of het instrument goed bij de populatie van bureau jeugdzorg past. Uit het onderzoek blijkt dat het instrument over het algemeen goed dekkend is. Niettemin komen een paar problemen naar voren, waarop het instrument en/of de handleiding is aangepast. Voorts geldt als kanttekening dat de STEP voornamelijk getoetst is in de vrijwillige hulpverlening. Er zijn aanwijzingen dat het instrument ook past bij de groep jeugdigen met een OTS. Verdere toetsing van de dekking bij deze groep is echter van belang.

Validiteit

De validiteit betreft de mate waarin het instrument een concept adequaat operationaliseert, trefzeker is en de mogelijkheid biedt om te voorspellen welke zorgzwaarte de cliënten uiteindelijk krijgen. Uit de eerder genoemde principale componentenanalyse is gebleken dat de eerste vier theoretische deelconcepten van het begrip 'ernst' (Functioneren Jeugdige, Kwaliteit Omgeving, Zwaarte Zorg en Urgentie Zorg) ook empirisch op een consistente manier uit het onderzoek naar vormen komen. De andere validiteitsaspecten stonden in het eerste onderzoek niet op de agenda. In het voorhanden zijnde materiaal zijn niettemin aanwijzingen te vinden voor de trefzekerheid van de STEP. Die aanwijzingen vormen echter nog geen basis om de STEP een valide instrument te kunnen noemen. Daar moet nieuw onderzoek licht op werpen.

Hanteerbaarheid

Uit het onderzoek komt het beeld naar voren van een redelijk te hanteren instrument. De gemiddelde tijd om de STEP in te vullen bedraagt in het onderzoek veertien minuten. Naarmate de codeurs het instrument vaker gebruiken, neemt het tijdsbeslag af tot zo'n vijf tot tien minuten. Bij bijna driekwart van de cases vonden de codeurs de STEP gemakkelijk in te vullen. Ook hier geldt: hoe vaker de STEP door een codeur wordt ingevuld, hoe gemakkelijker dat gaat. Een aantal onderdelen van de STEP leverde vaak moeilijkheden op. De hulpverleners hadden wel moeite met de inschatting van het verloop van de problematiek op de twee risicoschalen (RJ en RO).

Vervolgonderzoeken STEP (2006-2008)

Het onderzoek naar de kwaliteit van de STEP was na deze eerste onderzoeken nog niet compleet. Vandaar dat in 2006 een tweede traject is gestart. Hierin wordt onderzoek gedaan naar het gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en de jeugdreclassering, de interbeoordelaarbetrouwbaarheid en de voorspellende en evaluatieve waarde van de STEP.

Gebruik van de STEP bij hulp in een gedwongen kader

In dit rapport staat het onderzoek naar het gebruik van de STEP bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering centraal. Nagegaan is of de STEP bij cliënten van de gezinsvoogdij/voogdij

(jeugdbescherming) en de jeugdreclassering andere uitkomsten op de ernst van de problematiek geeft dan bij de andere cliënten van bureau jeugdzorg. Speciaal aandachtspunt was de vraag of het scoreprofiel ook inhoudelijk voldoende dekkend is voor de maatschappelijke opdracht⁵ van de jeugdreclassering en de (gezins)voogdij. Het is te verwachten dat de STEP bij hulp in een gedwongen kader relatief hogere scores laat zien op de taxatieschalen Risico Jeugdige (RJ) en Risico Omgeving (RO) en op de schaal Kwaliteit van de Omgeving (KO). Het was dan ook de vraag of die hogere scores voldoende onderscheidend zijn voor deze groep. Als de resultaten van het onderzoek daartoe aanleiding geven, wordt de STEP aangepast om de bruikbaarheid van dit instrument in de (gezins)voogdij en de jeugdreclassering te vergroten.

Onderzoek naar de interbeoordelaarbetrouwbaarheid

Naast het onderzoek naar het gebruik van de STEP bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering lopen gelijktijdig twee andere onderzoekstrajecten.

De eerste is het onderzoek naar de interbeoordelaarbetrouwbaarheid van de STEP. De interbeoordelaarbetrouwbaarheid of –overeenstemming gaat over de mate waarin verschillende beoordelaars bij eenzelfde casus met de STEP tot dezelfde ernsttaxatie komen. Voor dit deelonderzoek zijn twintig casusbeschrijvingen gemaakt. Verschillende hulpverleners vulden voor dezelfde beschrijvingen de STEP in, waarna de uitkomsten met elkaar zijn vergeleken om te beoordelen of deze voldoende met elkaar overeenkomen. Dit onderzoek is in april 2008 afgerond en laat zien dat de interbeoordelaarbetrouwbaarheid van de STEP voldoende is (Eijgenraam e.a., 2008). Dit houdt in dat de scoring op het instrument niet te zeer afhankelijk is van de hulpverlener die het invult. Indien de handleiding van de STEP op een aantal punten verbeterd wordt, is de interbeoordelaarbetrouwbaarheid van de STEP nog verder te vergroten. Voorts is training en geregelde intervisie voor een goed hanteren van het instrument van belang.

Onderzoek naar de predictieve en evaluatieve validiteit

Het andere onderzoekstraject richt zich in de eerste plaats op de predictieve validiteit van de STEP bij hulp in het vrijwillig kader en bij hulp in het gedwongen kader. Het gaat hierbij om de vraag of de STEP-scores te gebruiken zijn om te voorspellen of überhaupt jeugdzorg nodig is (beoordeling aanmelding bij bureau jeugdzorg).

De resultaten van deze studie laten zien dat de STEP-scores vrij goed te gebruiken zijn om de indicatiestelling grofmazig te ondersteunen (geen/wel jeugdzorg en – in het laatste geval – ambulante zorg of (semi)residentieel). Strikt genomen kan op basis van de analyses een vrij trefzekere richtlijn worden gemaakt voor de ondersteuning van de indicatiestelling geen/wel geïndiceerde jeugdzorg, in het laatste geval (wel jeugdzorg) verder gedifferentieerd maar ambulant of (semi-)residentieel.

Daarnaast is in dit onderzoek nagegaan hoe de gevoeligheid van de STEP is voor verandering bij de cliënt gedurende en aan het einde van de hulpverlening (in vrijwillig en in gedwongen kader). Op basis van deze oriënterende studie blijken de meeste schalen gevoelig om verandering in de ernst te meten. Kijken we naar de grootte van de effecten dat blijkt met de STEP verandering is te meten in een zelfde orde van grootte als wat eerder als gebruikelijk voor de dagelijkse praktijk is geschat. Eerste studies lijken er ook op te wijzen dat de met de STEP gemeten verandering van

⁵ Voor de gezinsvoogdij is de maatschappelijke opdracht door de kinderrechter verstrekt: het kind beschermen door het realiseren en bestendigen van een aanvaardbare opvoedingssituatie. Voor de jeugdreclassering geldt als maatschappelijke opdracht: het voorkomen dan wel doen afnemen van een criminele carrière bij jongeren van 12 tot 18 jaar.

dezelfde orde is als wanneer deze met andere instrumenten (met ook andere informanten) in beeld wordt gebracht (Van Yperen e.a., 2009).

Onderzoek in de toekomst

In de toekomst zullen ook nog studies moeten worden uitgevoerd naar de stabiliteit van het instrument (als een hulpverlener na enige tijd een geval opnieuw met de STEP beoordeelt – zonder dat de jeugdige of zijn situatie is veranderd – ziet de scoring er dan hetzelfde uit?) en de trefzekerheid (staat een lage of hoge score op de STEP ook in de werkelijkheid voor een échte late of hoge ernst van de problematiek?). Dit zijn lastige onderzoeken. Bij het meten van de stabiliteit is het nodig gevallen te hebben die niet in de tijd veranderen, zodat veranderingen in scores op de STEP aan het instrument op de codeur toe te schrijven zijn en niet aan de zich ontwikkelende problematiek.

Het onderzoek naar de trefzekerheid van de STEP gaat het erom te meten in welke mate het instrument ook ‘echte ernstige gevallen’ en ‘echte niet-ernstige gevallen’ terecht als zodanig identificeert (de zogeheten sensitiviteit en specificiteit). Dit vereist dat duidelijk is wat nu die ‘echte gevallen’ zijn. Zij vormen immers de standaard die de berekening van de sensitiviteit en specificiteit mogelijk moeten maken. Een probleem is nu dat er geen soortgelijke instrumenten zijn voor het taxeren van ernst zijn waarmee we de scores op de *QUICK*STEP kunnen vergelijken⁶.

1.5 De opbouw van dit rapport

Zoals gezegd, biedt dit rapport een verslag van de studie naar het gebruik van de STEP bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Het rapport is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 komt een beschrijving en verantwoording van de onderzoeksopzet aan de orde en worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en hoofdstuk 3 tenslotte bestaat uit een samenvatting, conclusies en een discussie.

⁶ Momenteel lopen er een paar studies waarbij STEP-scores worden vergeleken met resultaten op de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) en enkele gezinsinstrumenten, waaronder de verkorte Nijmeegse Opvoedings Stress Index (NOSI-K). Een probleem hierbij is dat instrumenten als SDQ en NOSI-K door een ander type informant wordt ingevuld (namelijk de ouders of de jeugdige) dan de STEP (ingevuld door de hulpverlener). Uit allerlei onderzoek is bekend dat typen informanten vaak sterk verschillen in hun oordeel over de problematiek. Een lage overeenkomst tussen de instrumenten hoeft daarom nog niet te wijzen op een lage trefzekerheid.

2 Gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en jeugdreclassering

2.1 Doel en onderzoeksvragen

Een eerste versie van de STEP is in 2003 op bruikbaarheid en kwaliteit getoetst. Deze onderzoeken richtten zich voornamelijk op de vrijwillige hulp. Voor de niet-vrijwillige hulp is een uitgebreidere proef nodig met het gebruik van de STEP. Het gaat hierbij om de jeugdreclassering en de (gezins)voogdij.

Doel van dit deelonderzoek is vast te stellen of de STEP bruikbaar is binnen het gedwongen kader. Daarvoor wordt gekeken of het scoreprofiel van cliënten bij de (gezins)voogdij en de jeugdreclassering daadwerkelijk anders is dan het scoreprofiel van andere cliënten van bureau jeugdzorg. Speciaal aandachtspunt daarbij is de vraag of het scoreprofiel ook inhoudelijk voldoende dekkend is voor de maatschappelijke opdracht die de jeugdreclassering en de (gezins)voogdij hebben.

De volgende vragen staan in het deelonderzoek centraal:

- Voldoet de QUICKSTEP als taxatie-instrument voor de ernst van de problematiek van de cliënten van de jeugdreclassering en de (gezins)voogdij?
- Welke aanvullende waarde hebben de schalen voor Risico Jeugdige (STEP-RJ) en Risico Omgeving (STEP-RO) in dat verband?

2.2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Dataverzameling

Om deze deelstudie te kunnen uitvoeren is de STEP (de QUICKSTEP met de twee schalen STEP-RJ en STEP-RO) ingevoerd bij afdelingen jeugdreclassering en (gezins)voogdij van zes vestigingen van bureau jeugdzorg en de William Schrikker Groep.

Per ingevulde STEP zijn gegevens bekend over de functie, opleiding en het aantal ervaringsjaren van de invuller en de leeftijd, sekse, cultuur, leefverband, gezinssituatie, dagbesteding en aard problematiek van het kind en het juridisch kader van de hulpverlening.

De verzamelde gegevens worden samengevoegd met gegevens uit de vrijwillige hulpverlening die in het deelonderzoek naar de predictieve en evaluatieve validiteit zijn verzameld (Van Yperen e.a., 2009).

Aan de hand van een evaluatieformulier dat bij elk STEP-formulier voor het gedwongen kader gevoegd zat (zie bijlage 2), is de invullers gevraagd of de verschillende schalen bij elkaar een goede weergave bieden van de ernst van het probleem waarvoor de (gezins)voogdij en de jeugdreclassering een doelgericht aanbod dienen te verzorgen. Verder is gevraagd naar het gemak van invullen en de duur van het invullen.

Bij de 171 ingevulde STEP-formulieren zijn in totaal 155 evaluatie-formulieren teruggekomen waarop minimaal enkele vragen beantwoord zijn. Enkele codeurs die een aantal STEP-

formulieren hebben ingevuld, hebben bij de latere STEP's het beantwoorden van de evaluatievragen achterwege gelaten.

Verantwoording analyses

Op basis van de gegevens die verzameld zijn met de STEP- en evaluatieformulieren is een aantal analyses gedaan. De analyses komen grotendeels overeen met de analyses zoals die in 2003 verricht zijn voor het onderzoek in het vrijwillig kader. In deze studie is in de analyses tevens het verschil in resultaten bij de drie werksoorten meegenomen.

Als eerste is een vergelijking gemaakt van de kenmerken van de invullers en de jeugdigen in de verschillende werksoorten. Het resultaat is zicht op die variabelen die significante verschillen laten zien over de werksoorten.

Daarna zijn voor het totale bestand en voor de verschillende werksoorten apart de scores op zowel de afzonderlijke items van de STEP als op de STEP-schalen bekeken en geanalyseerd. Hierbij is vooral gekeken naar de verdeling en spreiding van deze scores en naar de onderlinge verschillen tussen de werksoorten.

Vervolgens is onderzoek gedaan naar de intercorrelatie, interne consistentie en redundantie van de items en de schalen.

In een volgende stap is bekeken in welke mate de twee risicoschalen bij de jeugdreclassering en de (gezins)voogdij als aparte componenten naast de schalen van de QUICKSTEP te onderscheiden zijn. Principale componentanalyses (PCA's) die in 2003 zijn uitgevoerd gaven aan dat er geen reden is om binnen het vrijwillige hulpverlening de risicoschalen apart te onderscheiden: de items van de schalen laadden daarvoor te hoog op de componenten van de QUICKSTEP, die netjes correspondeerden met de vier schalen (FJ, KO, ZZ, UZ). De veronderstelling bij aanvang van het huidige onderzoek was dat in principale componentenanalyses binnen de onderzoeksgroepen van de jeugdreclassering en (gezins)voogdij er wel aparte componenten zichtbaar worden.

Vervolgens wordt middels variantie-analyse nagegaan in welke mate de scores op de vier QUICKSTEP schalen tussen de werksoorten verschillen.

In een laatste analyse wordt nagegaan hoe binnen de jeugdreclassering en de (gezins)voogdij op de zeven gebruikersvragen is geantwoord.

Kenmerken deelnemende locaties en codeurs

In totaal deden 139 codeurs mee in het onderzoek, 83% van hen heeft een training in het gebruik van de STEP gevolgd. De codeurs zijn afkomstig van zeven instellingen: Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam (1 codeur, 0,07%), Bureau Jeugdzorg Drenthe (23 codeurs, 17%), Bureau Jeugdzorg Friesland (1 codeur, 0,07%), Bureau Jeugdzorg Limburg (49 codeurs, 35%), Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant (10 codeurs, 7%), Bureau Jeugdzorg Zeeland (25 codeurs, 18%) en de William Schrikker Groep (30 codeurs, 22%). In Tabel 1 is aangegeven hoeveel codeurs per instelling en per werksoort aan het onderzoek hebben meegedaan.

Tabel 1. Aantal codeurs per werksoort, per instelling (N=139)

Deelnemende instelling	Jeugd-hulpverlening	Jeugd-bescherming	Jeugd-reclassering	Totaal
Bureau Jeugdzorg Agglomeratie Amsterdam	1	-	-	1
Bureau Jeugdzorg Drenthe	14	3	6	23
Bureau Jeugdzorg Friesland	-	-	1	1
Bureau Jeugdzorg Limburg	38	-	11	49
Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant	-	10	-	10
Bureau Jeugdzorg Zeeland	22	3	-	25
William Schrikker Groep	-	27	3	30
Totaal	75	43	21	139

Alle 139 codeurs hebben op een apart deelnemersformulier enkele vragen over zichzelf beantwoord, zoals over hun opleiding en aantal jaren werkervaring in de jeugdzorg. Verreweg de meeste codeurs hebben een hogere beroepsopleiding gevolgd (92%), meestal met een sociaal-agogische of pedagogische achtergrond (zoals jeugdwelzijnswerk, maatschappelijk werk, pedagogiek, SPH). Bijna 8% heeft een wetenschappelijke opleiding afgerond of een post-HBO gevolgd. Net als bij het onderzoek van 2003 valt op dat de grootste groep gevormd wordt door medewerkers die de HBO-opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD) hebben gevolgd, een opleiding die niet specifiek op het werk in de jeugdzorg is gericht. Bij het aantal jaren ervaring in de jeugdzorg is een grote spreiding te zien: van minder dan een jaar tot meer dan 15 jaar (zie Tabel 2 hieronder). De grootste groep wordt gevormd door mensen met zes tot tien jaar werkervaring (25%).

Tabel 2. Aantal jaar werkervaring van codeurs per werksoort (N=139)

Functie	Jeugd-hulpverlening	Jeugd-bescherming	Jeugd-reclassering	Totaal
Van 0 tot 1 jaar	10	6	1	17
Van 1 tot 2 jaar	12	2	4	18
Van 2 tot 4 jaar	5	4	-	9
Van 4 tot 6 jaar	11	8	4	23
Van 6 tot 10 jaar	16	12	7	35
Van 10 tot 15 jaar	7	3	3	13
Meer dan 15 jaar	14	7	2	23
Onbekend	-	1	-	1
Totaal	75	43	21	139

Kenmerken van de onderzoeksgroep

In totaal is voor 579 cases een STEP-formulier ingevuld: 408 voor de jeugdhulpverlening (71%), 123 voor de jeugdbescherming (21%) en 48 voor de jeugdreclassering (8%). De cases van de jeugdhulpverlening zijn afkomstig uit het onderzoek naar de predictieve en evaluatieve validiteit en dienen ter vergelijking met de andere twee werksoorten. De aantallen bij zowel jeugdbescherming als jeugdreclassering zijn lager dan verwacht (bij beide werksoorten werd gerekend op 180 cases), met name bij de jeugdreclassering verliep het binnenhalen van ingevulde STEP-formulieren zeer moeizaam. Omdat de onderzoeksgroep van de jeugdreclassering zo gering is, rapporteren we de resultaten van deze werksoort niet altijd afzonderlijk. Daar waar de resultaten van de jeugdreclassering opmerkelijk afwijken van het totale bestand of van de jeugdbescherming maken we daar vanzelfsprekend wel melding van.

Per werksoort is gekeken naar kenmerken van de onderzoeksgroep zoals sekse, leeftijd, etnische achtergrond, leefverband, gezinssituatie, dagbesteding en de aard van de aangemelde problematiek (Tabel 3 hieronder). Of de verdeling op deze kenmerken representatief is voor de gehele populatie bij bureau jeugdzorg hebben we niet kunnen nagaan, omdat op deze kenmerken geen geaggregeerde gegevens beschikbaar zijn.

Tabel 3. Kenmerken van de onderzoeksgroep (N=579)

Kenmerk	Jeugd- hulpverlening N (%)	Jeugd- bescherming N (%)	Jeugd- reclassering N (%)	Totaal N (%)
Leeftijd				
0-2 jaar	36 (8,9)	16 (13,1)	-	52 (9,0)
3-5 jaar	65 (15,9)	10 (8,1)	-	75 (13,0)
6-9 jaar	95 (23,2)	25 (20,3)	-	120 (20,7)
10-12 jaar	52 (12,7)	25 (20,3)	1 (2,1)	78 (13,4)
13-16 jaar	134 (32,6)	35 (28,5)	31 (64,6)	199 (34,4)
16 jaar of ouder	23 (5,6)	12 (9,7)	16 (33,4)	51 (8,9)
Onbekend	4 (1)	-	-	4 (0,7)
Gemiddeld	10 jaar	10 jaar, 6 mnd	16 jaar, 1 mnd	10 jaar, 2 mnd
Sekse				
Jongen	224 (54,9)	74 (60,2)	40 (83,3)	338 (58)
Meisje	180 (44,1)	47 (38,2)	8 (16,7)	235 (41)
Onbekend	4 (1)	2 (1,6)	-	6 (1)
Etnische achtergrond				
Nederlands	326 (79,9)	67 (54,6)	28 (58,3)	421 (73,2)
Turks	13 (3,2)	11 (8,9)	2 (4,2)	26 (4,5)
Marokkaans	10 (2,5)	11 (8,9)	8 (16,7)	29 (5)
Surinaams	1 (0,2)	11 (8,9)	-	12 (2,1)
Antilliaans	1 (0,2)	8 (6,5)	2 (4,2)	11 (1,9)
Gemengd	34 (8,3)	6 (4,9)	1 (2,1)	41 (7,1)
Anders of onbekend	23 (5,7)	9 (7,3)	7 (14,5)	39 (6,1)
Leefverband				
Thuis	361 (88,5)	80 (65)	41 (85,4)	482 (83)
Anders	39 (9,6)	39 (31,7)	5 (10,4)	83 (14)
Onbekend	8 (1,9)	4 (3,3)	2 (4,2)	14 (3)
Gezinssituatie				
Eenoudergezin	243 (59,6)	70 (56,9)	23 (47,9)	336 (58)
Tweeoudergezin	160 (39,2)	46 (37,4)	22 (45,8)	228 (39)
Overig/onbekend	5 (1,2)	7 (5,7)	3 (6,3)	15 (3)
Dagbesteding				
School	318 (77,9)	84 (39,1)	39 (81,3)	441 (76)
Werk	2 (0,5)	1 (0,8)	6 (12,5)	9 (1)
Overig	72 (17,7)	33 (26,8)	3 (6,2)	108 (19)
Onbekend	16 (3,9)	5 (4,1)	-	21 (4)
Aard problematiek				
Psychosociaal functioneren jeugdige	272 (66,7)	62 (50,4)	33 (68,8)	367 (63,4)
Lichamelijke gezondheid/funct.	37 (9,1)	11 (8,9)	3 (6,3)	51 (8,8)
Vaardigheden/verstandelijke ontw.	91 (22,3)	65 (52,8)	13 (27,1)	169 (29,2)
Gezin en opvoeding	323 (79,2)	103 (83,7)	27 (56,3)	453 (78,2)
Omgeving jeugdige	93 (22,8)	51 (41,5)	15 (31,3)	159 (27,5)
Overige problemen	74 (18,1)	24 (19,5)	15 (31,3)	113 (19,5)
Niet gespecificeerd	13 (3,2)	5 (4,1)	-	18 (3,1)

Met CHI²-toetsen is gekeken of er verschillen zijn tussen de drie werksoorten voor wat betreft de kenmerken van de onderzoeksgroep.

Op een aantal kenmerken verschillen de werksoorten significant van elkaar, te weten: sekse, leeftijd, psychosociale problemen, problematiek met betrekking tot vaardigheden of verstandelijke ontwikkelingen, problemen in het gezin of met de opvoeding en problemen in de omgeving van de jeugdige. Als we kijken naar bovenstaande tabel, is te zien dat de jeugdigen

binnen de jeugdreclassering significant ouder zijn dan de cliënten van de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming. Ook zijn jongens oververtegenwoordigd binnen de jeugdreclassering. De cliënten van de jeugdbescherming hebben, in verhouding tot de cliënten van de andere werksoorten, minder vaak psychosociale problemen, maar vaker problemen die te maken hebben met hun verstandelijke ontwikkeling of vaardigheden en meer problemen in hun omgeving. Problemen in het gezin en met de opvoeding worden vaak gesignaleerd bij jeugdigen binnen de jeugdbescherming en in iets mindere mate binnen de jeugdhulpverlening. Deze verschillen zijn over het algemeen goed te verklaren gezien de doelgroep van de drie werksoorten.

2.3 Resultaten en conclusies van het onderzoek

Spreiding van toegekende ernstscores

Er kan alleen sprake zijn van een nuttig instrument, als de scores op de STEP-schalen een voldoende spreiding vertonen. Immers, alleen dan maakt het instrument onderscheid in de mate van ernst, gemeten op de verschillende aspecten van dit concept. Items of schalen die weinig of geen spreiding vertonen, kunnen net zo goed vervallen. De ideale verdeling van scores heeft de vorm van een piek in het midden van de antwoordmogelijkheden of de schaal (daar vinden we de meeste cases) met gelijkmatig afnemende aantallen cases naar de extremen van de antwoordmogelijkheden of de schaal (weinig cases scoren extreem laag of extreem hoog). Een ongunstige verdeling is op te sporen door de scorepatronen op vier kenmerken te onderzoeken:

- De *gemiddelde* score ligt niet ergens in het midden, maar dicht bij een uiteinde van de schaal.
- De spreiding van de scores (uitgedrukt in de *standaarddeviatie*) rond het gemiddelde is te weinig.
- De 'piek' in de scores helt over naar een uiteinde van de schaal (de zogeheten *scheefheid*).
- De *frequentieverdeling* van de scores op de schaal vertoont op het oog vreemde pieken of dalen.

Vertoont een verdeling één of meer van deze kenmerken, dan komt het betreffende item of de schaal eventueel in aanmerking om verwijderd of verbouwd te worden.

In bijlage 3 zijn de scores op de afzonderlijke items van de STEP weergegeven. Analyse van deze scores leert dat de volgende items bij het gebruik van het instrument in het gedwongen kader een ongunstige spreiding vertonen:

- Functioneren Jeugdige (FJ), item 2: *Hoe lang bestaan de problemen?* Er is hier sprake van een zeer scheve verdeling: bijna 81 procent van de jeugdigen binnen het gedwongen kader scoort in de rubrieken '[4] 6 tot 12 maanden' of '[5] meer dan 12 maanden'. Het gevolg is dat de gemiddelde score op dit item hoog is (4,20). Ook in het onderzoek van 2003 (Van Yperen, Van den Berg & Eijgenraam, 2003b) vertoonde dit item een scheve verdeling. Opvallend is wel dat het destijds alleen om cases uit het vrijwillig kader ging en de verdeling nu, bij de cases in het gedwongen kader, wat minder scheef is dan destijds.
- Kwaliteit Omgeving (KO), item 3: *Hoe lang bestaan de problemen?* Net als bij het item over de duur van de problemen in het functioneren van de jeugdigen laat de vraag naar de duur van de problemen in de omgeving een scheve verdeling zien: 80 procent scoort op dit item 4 of 5 punten (gemiddeld 4,18). Dit geldt zowel voor de cases in het vrijwillig als in het gedwongen kader.
- Zwaarte Zorg (ZZ), item 2: *Hoe lang zal de hulp naar schatting duren?* Bij 80 procent van de cases in het gedwongen kader wordt 4 of 5 punten gescoord, waardoor de gemiddelde score hoog is (4,25). Bij nadere inspectie blijkt dat dit alleen opgaat voor de cases uit de

jeugdbescherming (opgemerkt moet worden dat het aantal cases uit de jeugdreclassering aan de lage kant is, dus die vergelijking gaat mogelijk niet op wanneer de verdeling tussen beide werksoorten meer representatief zou zijn), de score voor scheefheid is zelfs lager dan -2,00. Bij een vergelijking met cases uit het vrijwillig kader zien we dat dit item daar wel een gunstige verdeling laat zien, wat logisch lijkt aangezien bij deze cases meestal minder langdurige hulp ingeschat zal worden.

Bij de vrijwillige cases laat ook item 2 van Risico Omgeving (RO), *Hoe groot is het risico op het plegen van een strafbaar feit?*, een scheve verdeling zien: 81 procent scoort 1 of 2 punten (geen tot licht risico). Dit item laat bij de cases in het gedwongen kader wel een gunstige verdeling zien. Bij de cases van de jeugdreclassering zien we bij dit item dat het gemiddelde hoger ligt dan bij de jeugdbescherming (resp. 3,17 en 2,00), wat logisch lijkt gezien de problematiek van de cliëntenpopulatie van de jeugdreclassering.

In het voorgaande is de verdeling van de scores op de afzonderlijke *items* geïnspecteerd. Tabel 4 tot en met Tabel 6 laten zien hoe de spreiding van de scores is op de verschillende *STEP-schalen*. Tabel 4 hieronder laat zien dat alle schalen bij het totale bestand (gedwongen én vrijwillig kader) een gunstige verdeling laten zien.

Tabel 4. Overzicht van de verdeling van de scores op de STEP-schalen van het totaal bestand (N=579)

Schaal	Aantal items	Mogelijk scorebereik (min-max)	Bereik toegekende scores (min-max)	Gemiddelde ^A	Standaarddeviatie ^A	Scheefheid ^A
Functioneren Jeugdige (FJ)	6	6-30	6-30	17,39	4,47	-0,44
Kwaliteit Omgeving (KO)	5	5-25	5-24	14,25	4,26	-0,35
Zwaarte Zorg (ZZ)	3	3-20	3-20	13,21	4,09	-0,36
Urgentie Zorg (UZ)	1	1-5	1-5	2,73	0,88	0,41
Risico Jeugdige (RJ)	4	4-20	4-20	12,58	3,58	-0,18
Risico Omgeving (RO)	2	2-10	2-10	4,43	1,98	0,79

^A Gehanteerde vuistregels voor bepalen ongunstige verdeling:

- gemiddelde bij FJ lager dan 11 of hoger dan 25, bij KO resp. 9 en 21, bij ZZ resp. 6½ of 16½, bij UZ resp. 2 of 4, bij RJ resp. 7 of 17, bij RO resp. 4 of 8 of
- standaarddeviatie (spreiding van scores rond het gemiddelde) bij FJ kleiner dan 2,5, bij KO 2,1, bij ZZ 1,8, bij UZ .50, bij RJ 1,7; bij RO .90 of
- scheefheid (mate van opeenhoping van scores richting de extremen van de schaal) lager dan -1 of hoger dan 1.

Maken we een onderscheid tussen cases uit het gedwongen kader (zie Tabel 5 hieronder) en het vrijwillig kader, dan zien we vergelijkbare uitkomsten: er is in beide gevallen geen ongunstige verdeling op schaalniveau.

Tabel 5. Overzicht van de verdeling van de scores op de STEP-schalen van het gedwongen kader (N=171)

Schaal	Aantal items	Mogelijk scorebereik (min-max)	Bereik toegekende scores (min-max)	Gemiddelde ^A	Standaarddeviatie ^A	Scheefheid ^A
Functioneren Jeugdige (FJ)	6	6-30	6-30	17,07	5,26	-0,27
Kwaliteit Omgeving (KO)	5	5-25	5-24	15,13	4,31	-0,48
Zwaarte Zorg (ZZ)	3	3-20	3-20	14,33	4,38	-0,63
Urgentie Zorg (UZ)	1	1-5	1-5	2,80	1,02	0,38
Risico Jeugdige (RJ)	4	4-20	4-20	12,18	4,20	-0,06
Risico Omgeving (RO)	2	2-10	2-10	4,98	2,36	0,42

Dit wordt anders wanneer we in het gedwongen kader ook nog eens onderscheid maken tussen de jeugdbescherming (zie Tabel 6) en de jeugdreclassering: de ZZ-schaal laat bij de jeugdbescherming een ongunstige verdeling zien. Het gemiddelde en de standaarddeviatie vallen binnen de marges, maar er is een opeenhoping van scores richting één van de extremen van de schaal: namelijk aan de kant van de zware/langdurige/intensieve zorg. De vraag is nu of deze schaal voldoende differentieert voor gebruik binnen de jeugdbescherming. We hebben bij het totale bestand (van zowel cases in het vrijwillig als in het gedwongen kader) kunnen zien dat deze schaal een gunstige spreiding laat zien: gemiddelde, standaarddeviatie en scheefheid vallen binnen de marges. Gezien de (zwaarte van de) problematiek bij de cliëntenpopulatie bij de jeugdbescherming, is het niet verwonderlijk dat juist bij deze schaal het zwaartepunt meer aan de kant van de zware/langdurige/intensieve zorg ligt dan bij cases in het vrijwillig kader.

Tabel 6. Overzicht van de verdeling van de scores op de STEP-schalen van de jeugdbescherming (N=123)

Schaal	Aantal items	Mogelijk scorebereik (min-max)	Bereik toegekende scores (min-max)	Gemiddelde ^A	Standaarddeviatie ^A	Scheefheid ^A
Functioneren Jeugdige (FJ)	6	6-30	6-28	17,07	5,61	-0,34
Kwaliteit Omgeving (KO)	5	5-25	5-22	15,53	4,39	-0,70
Zwaarte Zorg (ZZ)	3	3-20	3-20	15,24	4,52	-1,16
Urgentie Zorg (UZ)	1	1-5	1-5	2,86	1,10	0,28
Risico Jeugdige (RJ)	4	4-20	4-20	12,40	4,24	-0,08
Risico Omgeving (RO)	2	2-10	2-10	4,60	2,41	0,76

Conclusie spreiding

Op basis van deze analyse is de conclusie dat de STEP-schalen een gunstige verdeling laten zien bij het gebruik van het instrument binnen de jeugdreclassering en jeugdbescherming. Uitzondering hierop vormt de ZZ-schaal bij de jeugdbescherming, maar deze is te verklaren uit het feit dat bij cliënten van de jeugdbescherming in het algemeen zwaardere zorg nodig is.

Interne consistentie en redundantie

Bij de interne consistentie van een instrument gaat het om de vraag in hoeverre de schalen en de items per schaal daadwerkelijk bij elkaar passen. Een hoge interne consistentie geeft aan dat schalen en items steeds ongeveer hetzelfde meten. Voor een deel is dat een gunstige eigenschap van een instrument: hoe meer schalen en items ongeveer hetzelfde meten, hoe stelliger is te zeggen dat de schaal of het instrument één ding meet (namelijk: ernst). Maar een hoge interne consistentie heeft ook een schaduwzijde: hoe meer schalen en items hetzelfde meten, hoe meer overlap er kennelijk in het instrument zit (zogeheten redundantie). Vanuit praktisch oogpunt is een hoge redundantie ongewenst, omdat herhaald meten inhoudt dat er inefficiënt met kostbare tijd wordt omgesprongen. Een hoge mate van redundantie is vanuit dat oogpunt aanleiding om items of schalen uit het instrument te verwijderen. Immers, dat zal toch nauwelijks tot informatieverlies leiden.

Tabel 7 op pagina 22 geeft weer wat de interne consistentie en de redundantie van de STEP-schalen is. Als maat is de Chronbach alpha gebruikt. Voor ons doel is een alpha van .60-.80 gunstig: er is dan sprake van een redelijke interne consistentie met een matige redundantie. Een alpha van meer dan .80 wijst op voldoende interne consistentie, maar ook op een (te) hoge redundantie.

Tabel 7. Interne consistentie en redundantie van de afzonderlijke STEP-schalen totaal bestand

Schaal	Aantal items	Alpha	Oordeel ^A		Alpha bij verwijderen van één item ^C
			Interne consistentie	Redundantie	
Functioneren Jeugdige (FJ)	6 items	.84	++	-	.79-.84
Kwaliteit Omgeving (KO)	5 items	.80	+	+	.72-.81
Zwaarte Zorg (ZZ)	3 items	.77	+	+	.64-.74
Urgentie Zorg (UZ)	1 item ^B	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Risico Jeugdige (RJ)	4 items	.89	++	-	.84-.88
Risico Omgeving (RO)	2 items	.70	+	+	n.v.t.

^A Interne consistentie: -- = slecht (<.40); - = matig (.41-.60); + = redelijk (.61-.80); ++ = voldoende (>.80)

Redundantie: - - = zeer hoog (>.90); - = hoog (.81-.90); + matig (.61-.80); ++ laag (<.60).

^B Bij een schaal met 1 item is het niet mogelijk en zinvol om te spreken van interne consistentie en redundantie.

^C De range geeft de hoogste en de laagste alpha aan die gevonden wordt als de interne consistentie wordt berekend bij weglating van steeds één item van de schaal.

Tabel 8. Interne consistentie en redundantie van de afzonderlijke STEP-schalen gedwongen kader

Schaal	Aantal items	Alpha	Oordeel ^A		Alpha bij verwijderen van één item ^C
			Interne consistentie	Redundantie	
Functioneren Jeugdige (FJ)	6 items	.88	++	-	.83-.89
Kwaliteit Omgeving (KO)	5 items	.77	+	+	.68-.77
Zwaarte Zorg (ZZ)	3 items	.76	+	+	.58-.73
Urgentie Zorg (UZ)	1 item ^B	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Risico Jeugdige (RJ)	4 items	.91	++	--	.86-.92
Risico Omgeving (RO)	2 items	.77	+	+	n.v.t.

Tabel 9. Interne consistentie en redundantie van de afzonderlijke STEP-schalen jeugdbescherming

Schaal	Aantal items	Alpha	Oordeel ^A		Alpha bij verwijderen van één item ^C
			Interne consistentie	Redundantie	
Functioneren Jeugdige (FJ)	6 items	.89	++	-	.85-.90
Kwaliteit Omgeving (KO)	5 items	.76	+	+	.67-.75
Zwaarte Zorg (ZZ)	3 items	.76	+	+	.59-.74
Urgentie Zorg (UZ)	1 item ^B	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Risico Jeugdige (RJ)	4 items	.91	++	--	.85-.92
Risico Omgeving (RO)	2 items	.80	+	+	n.v.t.

Tabel 10. Interne consistentie en redundantie van de afzonderlijke STEP-schalen jeugdreclassering

Schaal	Aantal items	Alpha	Oordeel ^A		Alpha bij verwijderen van één item ^C
			Interne consistentie	Redundantie	
Functioneren Jeugdige (FJ)	6 items	.81	++	-	.74-.84
Kwaliteit Omgeving (KO)	5 items	.81	++	-	.72-.86
Zwaarte Zorg (ZZ)	3 items	.59	-	++	.44-.57
Urgentie Zorg (UZ)	1 item ^B	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Risico Jeugdige (RJ)	4 items	.93	++	--	.90-.91
Risico Omgeving (RO)	2 items	.76	+	+	n.v.t.

De analyse geeft aan dat voor de groepen totaal, vrijwillig, gedwongen en jeugdbescherming de schalen Zwaarte Zorg (ZZ) en Risico Omgeving (RO) op beide kwaliteitsaspecten positief uit de bus komen. Alleen bij de groep jeugdreclassering scoort enkel de schaal RO-schaal op beide kwaliteitsaspecten positief. Voor de groepen totaal, gedwongen kader totaal en jeugdbescherming scoort naast de genoemde schalen ook de schaal Kwaliteit Omgeving (KO) op beide kwaliteitsaspecten positief. De schaal Functioneren Jeugdige (FJ) scoort bij alle groepen erg hoog op interne consistentie, maar ook hoog op de redundantie. Zelfs als er een item wordt weggehaald is de alpha nog aan de hoge kant. De schaal Risico Jeugdige (RJ) laat de hoogste alpha's zien, ook na verwijdering van een item. De interne consistentie voor deze schaal is bij alle groepen erg hoog en de redundantie is voor alle groepen hoog tot erg hoog.

De mate van interne consistentie en redundantie is ook op het niveau van de totaalscores van de STEP-schalen te onderzoeken. De opbouw van de STEP is gebaseerd op de veronderstelling dat het concept 'ernst' het beste gemeten kan worden met zes afzonderlijke schalen, elk met een aantal items. De samenhang tussen de verschillende schalen moet dan zo laag mogelijk zijn. Hoe hoger de correlatie tussen de schalen, hoe minder reden er is om van te onderscheiden aspecten te spreken en hoe meer reden er is om schalen samen te voegen of van twee sterk gelijke schalen er één te verwijderen. Voor de algemene samenhang tussen de schalen vinden we hier een alpha van .60 of lager gunstig: er is dan sprake van lage redundantie. Ook is het van belang om paarsgewijs de correlatie tussen twee schalen te inspecteren. Is deze lager of gelijk aan .60, dan is er weinig reden de twee schalen samen te voegen. Komt de correlatie echter boven de .60, dan is een samenvoeging te overwegen. Tabel 11 geeft een overzicht van deze correlaties.

Tabel 11. Intercorrelatie, interne consistentie en redundantie totaalscores STEP-schalen (totaal bestand, N=579)

Schaal	Pearson correlatie totale schaalscore met: ^A						Alpha alle schalen
	FJ	KO	ZZ	UZ	RJ	RO	
Functioneren Jeugdige (FJ)		0,43	0,49	0,34	[0,69]	0,60	0,81 (ongunstig)
Kwaliteit Omgeving (KO)	0,43		0,50	0,43	0,50	0,39	
Zwaarte Zorg (ZZ)	0,49	0,50		0,51	[0,61]	0,35	
Urgentie Zorg (UZ)	0,34	0,43	0,51		[0,61]	0,29	
Risico Jeugdige (RJ)	[0,69]	0,50	[0,61]	[0,61]		0,57	
Risico Omgeving (RO)	0,60	0,39	0,35	0,29	0,57		

^A Correlaties tussen vierkante haakjes duiden op een correlatie hoger dan .60

Tabel 12. Intercorrelatie, interne consistentie en redundantie totaalscores STEP-schalen (Jeugdbescherming, N=123)

Schaal	Pearson correlatie totale schaalscore met: ^A						Alpha alle schalen
	FJ	KO	ZZ	UZ	RJ	RO	
Functioneren Jeugdige (FJ)		0,57	0,52	0,32	[0,69]	[0,66]	0,84 (ongunstig)
Kwaliteit Omgeving (KO)	0,57		0,58	0,37	0,51	0,38	
Zwaarte Zorg (ZZ)	0,52	0,58		0,60	[0,76]	0,39	
Urgentie Zorg (UZ)	0,32	0,37	0,60		[0,63]	0,30	
Risico Jeugdige (RJ)	[0,69]	0,51	[0,76]	[0,63]		[0,68]	
Risico Omgeving (RO)	[0,66]	0,38	0,39	0,30	[0,68]		

^A Correlaties tussen vierkante haakjes duiden op een correlatie hoger dan .60

De tabel met resultaten van het totale bestand (Tabel 11) wijst op het volgende: in de eerste plaats komt de alpha veel hoger uit dan .60, namelijk op .81. Dit vormt een signaal dat er te weinig sprake is van te onderscheiden aspecten die met afzonderlijke schalen gemeten moeten worden. Analyse van de correlaties tussen tweetallen van schalen toont dat de schaal Risico Jeugdige (RJ) redundant is ten opzichte van de schalen Functioneren Jeugdige (FJ), Zwaarte Zorg (ZZ) en Urgentie Zorg (UZ): als op de ene schaal hoog wordt gescoord, geldt dat ook voor de andere. Het is logisch dat deze schaal sterk samenhangt met de drie andere schalen: omdat de huidige situatie de beste voorspeller is van de toekomstige situatie, wordt de RJ-schaal grotendeels ingevuld op basis van het huidige functioneren van de jeugdige (= de FJ-schaal). Is er zware zorg nodig en is deze zorg op korte termijn nodig (ZZ en UZ), dan wil dat tevens zeggen dat het risico voor de jeugdige groot is dat er verergering van de problemen optreedt als hulp (te lang) uitblijft.

Als we kijken naar de correlaties van de verschillende schalen in het bestand voor alleen de jeugdbescherming (zie tabel 12) dan zien we dat de correlaties tussen de RJ-schaal en de overige schalen nog hoger is dan in het totaalbestand. Dit wijst er op dat de RJ-schaal voor cliënten in de jeugdbescherming nog meer overlap vertoont met de overige schalen. En ook de schaal Risico Omgeving hangt, voor wat betreft de cliënten van de jeugdbescherming, sterk samen met de schalen Functioneren Jeugdige en Risico Jeugdige.

De vraag is nu of de schalen Risico Jeugdige (RJ) en Risico Omgeving (RO) nu wel of niet overbodig zijn. Op deze vraag zullen we later terugkomen.

Een goede manier om de STEP-schalen verder te onderzoeken, is door alle items van de STEP op één hoop te gooien en door vervolgens met behulp van een statistische techniek te bepalen welke items het beste bij elkaar in een schaal thuishoren. Deze techniek, de zogeheten 'principale componentanalyse', bepaalt op puur statistische gronden welke 'schalen' (hier genoemd 'componenten') er in een verzameling items zijn te onderscheiden. Tevens rekent de procedure uit hoe sterk elk item past bij ('laadt op') deze componenten. De gebruikers van deze procedure (wij dus) kijken vervolgens welke items met .50 of meer 'laden' op een component, en bepalen op grond daarvan de inhoudelijke betekenis en de naam van die component. Deze analyse is in feite een herhaling van de analyse uit het onderzoek van 2003, nu kunnen we echter ook zien of er verschillen zijn tussen cases uit het gedwongen en het vrijwillig kader.

In het onderzoek van 2003 viel op dat er niet slechts één component uit de analyse komt. Dit is een gunstig teken: het geeft aan dat het concept 'Ernst van de problematiek' inderdaad bestaat uit een aantal aspecten die elk met een schaal gemeten moeten worden. Maar het aantal componenten en de daarbij behorende items komt ook niet precies overeen met de oorspronkelijke indeling in zes schalen. De items werden in 2003 door de procedure gespreid over vijf componenten:

- De eerste component lijkt veel op de schaal Functioneren Jeugdige (FJ), maar te zien is dat twee items van deze schaal aan andere componenten worden toegekend. Opvallend is verder dat er twee items uit de schaal Risico Jeugdige (RJ) aan de component worden toegevoegd. Dat is logisch, omdat eerder is gebleken dat de scores op de FJ- en de RJ-schaal vaak overeenkomen.
- De tweede component wordt sterk bepaald door items uit de schalen Functioneren Jeugdige (FJ), Risico Jeugdige (RJ) en Risico Omgeving (RO) die de belasting en het risico van de problematiek van de jeugdige voor de omgeving in kaart brengen. Het item '*Kans op problemen persoonlijk functioneren?*' is bij deze component een beetje vreemde eend in de bijt. Dit item blijkt ook op de eerste component Functioneren hoog te laden (wat inhoudelijk logischer is), maar valt daar net onder de grens van .50.
- De derde component gaat over de duur van de problemen. Deze bestaat maar uit één item.
- De vierde component komt netjes overeen met de STEP-schaal voor de Kwaliteit Omgeving (KO).

- De vijfde component bevat alle items die betrekking hebben op de zwaarte van de zorg. De schaal voor de urgentie van de zorg laadt weliswaar ook hoog op deze component, maar net niet voldoende.

Tabel 13 op de volgende pagina geeft de uitkomsten van de analyse op het totale bestand bestand. De resultaten van deze principale componentenanalyse komen overeen met de resultaten die in 2003 gevonden werden.

Tabel 13. Ladingen items op statistische componenten (totaal bestand) ^A

Schalen en items	Componenten en ladingen items ^B				
	Functioneren	Last voor omgeving	Duur probleem	Kwaliteit omgeving	Benodigde zorg
	[E=8.76]	[E=1.22]	[E=1.05]	[E=1.46]	[E=1.14]
Functioneren Jeugdige (STEP-FJ)					
Item 1: Problemen persoonlijk functioneren?	.45	.40	.49	.12	.25
Item 2: Hoe lang bestaan de problemen?	.20	.09	.81	.04	.21
Item 3: Hoe erg is de jeugdige van slag?	.63	.10	.17	.25	.18
Item 4: Hoeveel leefgebieden gescoord?	.55	.40	.46	.12	.10
Item 5: Belasting voor overige leden thuis?	.77	.19	.35	.07	.00
Item 6: Belasting voor omgeving buiten thuissituatie?	.27	.73	.35	.04	.11
Kwaliteit Omgeving (STEP-KO)					
Item 1: Kwaliteit opvoedingsomgeving of netwerk?	.30	-.02	-.20	.79	.22
Item 2: Problemen overige omgeving?	.06	.46	.07	.63	.16
Item 3: Hoe lang bestaan problemen?	-.12	.19	.41	.63	.08
Item 4: Is er iemand die steunt?	.21	-.02	.03	.68	.16
Item 5: Hoezeer is omgeving risicofactor?	.20	.19	-.06	.74	.31
Zwaarte Zorg (STEP-ZZ)					
Item 1: Wat voor zorg is er nodig?	.10	.13	.18	.16	.82
Item 2: Hoe lang zal de hulp duren?	.10	.07	.22	.27	.75
Item 3: Hoe groot is de intensiteit contacten?	.17	.13	.15	.20	.79
Urgentie Zorg (STEP-UZ)					
Item 1: Hoe zwaar is de urgentie?'	.39	.09	-.21	.27	.52
Risico Jeugdige (STEP-RJ)					
Item 1: Kans op problemen persoonlijk functioneren?	.55	.32	.02	.23	.54
Item 2: Hoe erg zal jeugdige van slag zijn?	.67	.15	-.15	.23	.48
Item 3: Zal jeugdige op leefgebieden belemmerd zijn?	.57	.45	-.01	.14	.43
Item 4: Zal functioneren belasting voor thuis zijn?	.77	.28	.12	.12	.16
Risico Omgeving (STEP-RO)					
Item 1: Zal jeugdige last voor omgeving zijn?	.31	.77	.16	.09	.21
Item 2: Risico op plegen van strafbaar feit?	.14	.77	-.04	.17	.06

^A Principale componentenanalyse. Componenten met een eigenwaarde (een maat voor de sterkte van de component) groter dan 1 zijn gehandhaafd. De totaal verklaarde variatie met vijf componenten is 70%. Labels van de items zijn verkort.

^B Genoemd zijn van boven naar onder: de (op basis van itemladingen) geïnterpreteerde inhoudelijke betekenis van de component; [E] de eigenwaarde van de component; de afzonderlijke itemladingen. Itemladingen hoger dan .49 zijn gearceerd en bepalen de betekenis van de component.

Zoals gezegd zijn de componenten nagenoeg dezelfde als in het eerdere onderzoek van 2003. Om te kijken of dit ook voor het gedwongen kader het geval is, is dezelfde analyse uitgevoerd op de STEP-formulieren die ingevuld zijn voor jeugdigen binnen de jeugdbescherming. Tabel 14 laat de resultaten van die analyse zien.

Tabel 14. Ladingen items op statistische componenten (jeugdbescherming)^A

Schalen en items	Componenten en ladingen items ^B		
	Functioneren jeugdige en last voor omgeving [E=9.76]	Kwaliteit omgeving [E=1.74]	Risico voor jeugdige en benodigde zorg [E=2.23]
Functioneren Jeugdige (STEP-FJ)			
Item 1: Problemen persoonlijk functioneren?	.74	.41	.19
Item 2: Hoe lang bestaan de problemen?	.50	.56	.05
Item 3: Hoe erg is de jeugdige van slag?	.55	.24	.24
Item 4: Hoeveel leefgebieden gescoord?	.80	.36	.13
Item 5: Belasting voor overige leden thuis?	.77	.20	.19
Item 6: Belasting voor omgeving buiten thuissituatie?	.87	.06	.17
Kwaliteit Omgeving (STEP-KO)			
Item 1: Kwaliteit opvoedingsomgeving of netwerk?	.10	.73	.33
Item 2: Problemen overige omgeving?	.55	.40	.14
Item 3: Hoe lang bestaan problemen?	.24	.69	.03
Item 4: Is er iemand die steunt?	.04	.63	.15
Item 5: Hoezeer is omgeving risicofactor?	.15	.53	.54
Zwaarte Zorg (STEP-ZZ)			
Item 1: Wat voor zorg is er nodig?	.25	.30	.79
Item 2: Hoe lang zal de hulp duren?	.07	.49	.58
Item 3: Hoe groot is de intensiteit contacten?	.22	.33	.69
Urgentie Zorg (STEP-UZ)			
Item 1: Hoe zwaar is de urgentie?	.12	.09	.79
Risico Jeugdige (STEP-RJ)			
Item 1: Kans op problemen persoonlijk functioneren?	.48	.19	.76
Item 2: Hoe erg zal jeugdige van slag zijn?	.35	.04	.82
Item 3: Zal jeugdige op leefgebieden belemmerd zijn?	.54	-.00	.72
Item 4: Zal functioneren belasting voor thuis zijn?	.74	.14	.36
Risico Omgeving (STEP-RO)			
Item 1: Zal jeugdige last voor omgeving zijn?	.81	-.06	.34
Item 2: Risico op plegen van strafbaar feit?	.68	.01	.20

^A Principale componentanalyse. Componenten met een eigenwaarde (een maat voor de sterkte van de component) groter dan 1 zijn gehandhaafd. De totaal verklaarde variante met drie componenten is 65%. Labels van de items zijn verkort.

^B Genoemd zijn van boven naar onder: de (op basis van itemladingen) geïnterpreteerde inhoudelijke betekenis van de component; [E] de eigenwaarde van de component; de afzonderlijke itemladingen. Itemladingen hoger dan .49 zijn gearceerd en bepalen de betekenis van de component.

We zien hier een beperkter aantal componenten. Omdat het hier gaat om een meer homogene groep, is dit een te verwachten uitkomst. De twee eerder onderscheiden componenten *Functioneren Jeugdige* en *Last voor de omgeving* vallen hier nagenoeg samen. De component *Kwaliteit omgeving* blijft herkenbaar, met hier en daar een kleine verschuiving. De component *Benodigde zorg* valt hier samen met de items voor *Risico Jeugdige*. In de context van de

jeugdbescherming is dat logisch: een hoger risico voor de jeugdige zal eerder en meer aanleiding zijn voor benodigde zorg. Gezien deze samenhang clusteren deze items bij elkaar.

Conclusie interne consistentie en redundantie

Op basis van deze analyses trekken we twee conclusies:

- De risicoschalen (de RJ- en RO-schaal) laten vrij veel overlap zien met de andere STEP-schalen als we kijken naar het gebruik van de STEP in het gedwongen én vrijwillig kader samen. Deze resultaten komen grotendeels overeen met de resultaten van het onderzoek naar het gebruik van de STEP binnen het vrijwillig kader in 2003.
- Die overlap wordt nog sterker als we alleen naar de jeugdbescherming kijken. Dit betekent dat de risicoschalen juist voor de jeugdbescherming minder extra informatie toevoegen dan voor de hulp in een vrijwillig kader. De aanname die we maakten voor de start van het onderzoek, dat de risicoschalen voor het gedwongen kader in tegenstelling tot bij voor het vrijwillig kader wel van toegevoegde waarde zou zijn, is hiermee (gedeeltelijk) onderuit gehaald. In de discussie komen we hier op terug.

Dekking

Bij het onderzoek naar de dekking van de STEP staat de vraag centraal in welke mate het instrument bruikbaar lijkt voor de cliëntèle van de jeugdbescherming en jeugdreclassering binnen bureau jeugdzorg. Hierbij wordt nagegaan of de codeurs (de gebruikers van de STEP) moeite hebben met het instrument in het algemeen en bij bepaalde subgroepen jeugdigen (bijvoorbeeld bij jonge kinderen en bij allochtonen). Ook wordt gezocht naar specifieke subgroepen waarbij de codeurs meer dan anders aangeven dat ze informatie over de ernst van de problematiek niet kwijt kunnen. Om deze vragen te beantwoorden is bij ieder STEP-formulier een extra vel gestoken waarop zes vragen staan waarmee de hanteerbaarheid van de STEP geëvalueerd wordt (zie bijlage 2).

Ten slotte kan voor het bepalen van de dekking de analyse van de gemiddelde scores op de STEP-schalen informatief zijn: opmerkelijke verschillen tussen subgroepen of juist het ontbreken van verschillen waar die wel te verwachten zijn, bieden indicaties voor zwakten in de dekking van het instrument.

Tabel 15 biedt een overzicht van de mate waarin de codeurs problemen hadden bij het gebruik van de STEP. Ook toont de tabel de gemiddelde scores op de STEP-schalen. We bespreken de resultaten per kolom.

I. Gemiddeld gemak invullen

De cijfers laten zien dat de codeurs het over het algemeen vrij gemakkelijk vonden om de STEP in te vullen: de gemiddelde score is 2,3 op een schaal die loopt van 1 (heel gemakkelijk) tot en met 5 (heel moeilijk). Niemand vond het invullen van de STEP 'heel moeilijk'.

Er zijn geen significante verschillen te ontdekken tussen subgroepen met uiteenlopende leeftijden sekse, culturele achtergronden, leefverbanden, problematiek of juridische kaders waarbinnen de hulp plaatsvindt. Wel is te zien dat invullers over het algemeen meer moeite hebben om de STEP in te vullen voor de jongste groep cliënten.

Tabel 15. Gemak van en problemen bij het invullen en gemiddelde schaalscores STEP bij verschillende subgroepen^A

	I. Gemidd. gemak invullen ^{BC}	II. Kon info niet kwijt N (%) ^D	III. Gemiddelde scores op STEP-schalen ^C					
			FJ	KO	ZZ	UZ	RJ	RO
Totale onderzoeksgroep (N=142)	2,3	50 (35,2)	17,2	15,1	14,3	2,8	12,2	5,0
<i>Leeftijd (N=142)</i>								
0-2 jaar	2,7	6 (54,5)	11,1	14,5	16,6	3,4	11,8	2,9
3-5 jaar	2,4	2 (33,3)	16,1	16,3	16,8	3,3	12,9	2,9
6-9 jaar	2,3	6 (28,6)	17,4	14,3	14,3	2,5	11,5	3,9
10-12 jaar	2,2	8 (36,4)	16,8	16,0	14,1	2,4	11,5	4,6
13-16 jaar	2,2	22 (38,6)	18,2	15,2	13,6	2,8	12,8	5,8
17-21 jaar	2,2	6 (24)	18,2	14,6	14,3	2,9	12,0	5,8
<i>Sekse (N=141)</i>								
Jongen	2,3	29 (30,5)	17,2	14,7	14,0	2,7	12,1	5,3
Meisje	2,2	20 (43,5)	17,1	16,0	14,9	3,0	12,3	4,4
<i>Cultuur (N=141)</i>								
Nederlands	2,3	21 (27,6)	17,0	14,3	14,0	2,8	12,1	4,7
Anders	2,3	28 (43,1)	17,5	16,0	14,7	2,8	12,2	5,3
<i>Leefverband (N=137)</i>								
Thuis	2,3	34 (34)	16,9	14,7	13,2	2,6	11,5	4,9
Anders	2,2	13 (35,1)	17,6	16,1	17,3	3,3	13,9	5,3
<i>Aard problematiek^E (N=142)</i>								
Psychosociaal functioneren	2,2	31 (36,9)	19,5	16,1	14,6	2,9	13,3	5,8
Lichamelijke gezondheid	2,3	4 (36,4)	19,1	15,3	16,5	2,8	13,9	5,1
Vaardigheden/verstand. ontw.	2,3	25 (38,5)	19,1	16,8	15,8	2,9	13,2	5,3
Gezin en opvoeding	2,3	44 (40,7)	17,7	15,8	14,8	2,9	12,8	5,1
Omgeving jeugdige	2,5	20 (37,7)	18,6	16,8	15,2	2,9	13,6	5,7
Overige problemen	2,0	14 (40)	18,7	15,1	14,5	3,1	12,7	5,2

^A De totale onderzoeksgroep betreft de cases uit het gedwongen kader (N=170), bij 142 cases zijn de gegevens bruikbaar voor deze analyses. De grootte van de subgroepen (leeftijd, sekse, etc.) wisselt afhankelijk van missende gegevens.

^B 1=Heel gemakkelijk – 5=Heel moeilijk

^C Cursief genoteerde gemiddelden verschillen significant (F-test, $p < .01$ of T-test, tweezijdig, $p < .01$). Significante verschillen bij aard problematiek: geldt voor verschil tussen probleem wel of niet aangekruist (dus niet tussen de scores op de schalen per probleem)

^D De percentages hebben betrekking op het deel van de subgroep waarbij men informatie niet kwijt kon (bijvoorbeeld: bij 24% van alle 17-21 jarigen in de onderzoeksgroep kon men informatie niet kwijt). Cursief genoteerde aantallen en percentages verschillen significant (Chi-kwadraat, $p < .01$)

^E Een jeugdige kan hier in meerdere rubrieken gescoord zijn. De aangegeven aantallen, percentages en gemiddelden hebben betrekking op de groep waarbij het aangegeven probleem aanwezig is.

II. Kon informatie niet kwijt

In de totale onderzoeksgroep is bij ongeveer één op de drie cases (35%) aangegeven dat men bepaalde informatie over de ernst van de problematiek niet goed kwijt kon. Er zijn ook hier geen significante verschillen te ontdekken bij subgroepen: de percentages schommelen tussen grofweg 24 en 55 procent. En ook hier hebben invullers de meeste moeite met het invullen van formulieren voor de jongste kinderen. Het zijn hoge percentages en bovendien ligt het gemiddelde percentage beduidend hoger dan bij het onderzoek van 2003 (21%). Om te achterhalen of dit ligt aan de handleiding of aan de STEP zelf, is gevraagd wat voor informatie codeurs niet kwijt konden. Veel codeurs hebben de behoefte om meer uitleg te geven over een specifieke situatie, bijvoorbeeld over de aard van de problemen van de moeder of vader of over de aard van de delicten die de jeugdige begaan heeft. Verder wordt een aantal keer opgemerkt dat de jeugdige al een hulpverleningsgeschiedenis heeft en dat nergens op het formulier aangegeven kan worden. Veel van de zaken die de codeurs zeggen niet kwijt te kunnen op het STEP-formulier komen indirect wel terug. Kenmerken van de problematiek van zowel de jeugdige als de omgeving en hoe die te scoren zijn opgenomen in de handleiding. Bij het invullen van de STEP gaat het niet zo zeer om specifieke informatie, maar om een inschatting van de zwaarte en duur ervan. Invullers lijken

behoefte te hebben om zoveel mogelijk informatie te vermelden, om maar niets over het hoofd te zien. In de handleiding en training zou meer aandacht besteed moeten worden aan het feit dat de STEP er niet is om alle informatie tot in de puntjes te noteren, maar alle informatie te categoriseren en in te schatten. Verder zou de handleiding meer informatie kunnen geven over het invullen van de STEP voor de jeugdbescherming of jeugdreclassering, door bijvoorbeeld specifieke voorbeelden te geven die op deze werksoorten van toepassing zijn. De handleiding is nu wellicht nog te veel toegeschreven naar het gebruik van de STEP in het vrijwillig kader.

III. Gemiddelde scores op de STEP-schalen

Inspectie van de gemiddelde scores op de STEP-schalen bij verschillende subgroepen kan informatief zijn: onlogische verschillen of juist het ontbreken van verschillen waar die wel te verwachten zijn, bieden indicaties voor zwakten in de dekking van het instrument. Strikt genomen betreden we bij een dergelijke bestudering van de scores het terrein van de validiteit van het instrument. Immers, wanneer er logische en te verwachten verschillen in de gemiddelden zijn te observeren, vormt dat een indicatie voor de trefzekerheid van het instrument. Dit geeft aan dat dekking en validiteit nauw aan elkaar gelieerd zijn.

Gemiddelde scores per leeftijd. Ten aanzien van de leeftijdsgroepen laten twee STEP-schalen significante verschillen in gemiddelde scores zien: Functioneren Jeugdige (FJ) en Risico Omgeving (RO). Voor de schaal Functioneren Jeugdige (FJ) geldt grofweg de trend dat de jongere leeftijdsgroepen een lagere score laten zien dan de oudere.

Bij de schaal Risico Omgeving (RO) zien we een oplopende lijn: bij de jongste leeftijdsgroep ligt de score beduidend lager dan bij de oudste leeftijdsgroep. Het lijkt een logisch verschijnsel dat hoe ouder het kind, hoe meer risico de omgeving kan lopen om schade te ondervinden van het gedrag van het kind.

Gemiddelde scores per sekse, cultuur en leefverband. De significante trends die hier te vinden zijn, lijken niet op dekkingsproblemen te wijzen, maar logisch samen te hangen met de aard van de subgroep. Zo scoren jongens hoger op de schaal Risico Omgeving (RO). Uit allerlei onderzoek is bekend dat jongens meer externaliserend gedrag vertonen dan meisjes. Dit gedrag zal een groter risico vormen voor overlast in de omgeving. Voorts blijkt dat jeugdigen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond ook een hogere ernstscore op Risico Omgeving (RO) scoren. Voor jeugdigen die niet thuis wonen geldt dat zij hogere scores halen op de schalen Functioneren Jeugdige (FJ), Kwaliteit Omgeving (KO) en Urgentie Zorg (UZ). Het is niet waarschijnlijk dat het hier gaat om een artefact van de STEP. Integendeel, de hogere scores lijken een logisch patroon te volgen. De hoge scores lijken dus (mede) te worden veroorzaakt door het feit dat het hier gaat om uithuisgeplaatste jeugdigen, jeugdigen in pleeggezinnen of kamerbewoners waarvan de oorspronkelijke thuissituatie sterk problematisch is. De hogere scores op deze schalen zijn dus meer een bevestiging van de al bestaande situatie.

Gemiddelde scores per aard problematiek. Jeugdigen met problemen in het psychosociaal functioneren scoren ten opzichte van jeugdigen die niet dergelijke problemen hebben hoog op de schalen voor Kwaliteit Omgeving (KO), Zwaarte Zorg (ZZ) en Urgentie Zorg (UZ). De score van jeugdigen met problemen in het psychosociaal functioneren op de schaal Functioneren Jeugdigen (FJ) is, zoals verwacht kon worden, ook hoog, maar niet significant ten opzichte van de score van jeugdigen zonder psychosociale problemen, op deze schaal. Dit betekent dat jeugdigen die psychosociale problemen hebben niet significant hoger scoren op de FJ-schaal ten opzichte van jongeren die geen psychosociale problemen hebben. Voor de andere schalen geldt dat wel.

Verskil in scores tussen de werksoorten

Middels een oneway variantie-analyse is nagegaan of er verschillen in scoring zijn tussen de werksoorten. De volgende resultaten komen hieruit naar voren:

- Op de schaal Kwaliteit Omgeving (KO) blijkt de jeugdbescherming significant hoger te scoren dan de jeugdhulpverlening. Gezien de verschillen in cliëntenpopulaties lijkt dit een logisch verschijnsel.
- Op de schaal Risico Omgeving (RO) is er een significant verschil tussen de drie werksoorten: jeugdreclassering scoort het hoogst, daarna de jeugdbescherming en tot slot jeugdhulpverlening,
- Op de schaal Zwaarte Zorg (ZZ) scoort de jeugdbescherming significant hoger dan de jeugdreclassering.

Conclusie dekking

Al met al stellen we dat het instrument over het algemeen goed dekkend is, het lijkt goed te gebruiken voor de cliënten van de jeugdreclassering en jeugdbescherming. Niettemin komen er wel een paar problemen naar voren die de aandacht verdienen:

- Het invullen van de STEP voor de jongste kinderen (0 tot en met 2 jaar) blijkt de meeste problemen te geven. Invullers vinden het invullen van de STEP voor deze groep niet zo makkelijk. Meer aandacht in de handleiding voor het invullen van de STEP voor deze doelgroep kan dit wellicht oplossen.
- Een vrij hoog percentage van de invullers heeft aangegeven dat zij bepaalde informatie niet kwijt kan. Ook hier geeft het invullen van de STEP voor de jongste kinderen de meeste problemen. Nadere analyse van de antwoorden op de vraag wát voor gegevens men dan niet kwijt kon, laat zien dat het hier voornamelijk gaat om gegevens die niet in de STEP thuishoren (zoals specificatie van de problemen) of om onduidelijkheden. Ook hier zou aanpassing van de handleiding en met name ook de training een oplossing voor kunnen bieden.

Hanteerbaarheid

Een belangrijk aspect van het onderzoek betreft de hanteerbaarheid van de STEP. Een bruikbaar instrument moet niet alleen voldoen aan eisen van interne consistentie, dekking en validiteit; degenen die het in hun dagelijks werk gaan gebruiken, moeten er ook mee kunnen omgaan. Dat houdt in dat het instrument relatief gemakkelijk moet zijn in te passen in het proces van aanmelding, screening, diagnostiek en indicatiestelling bij de bureaus jeugdzorg. Het betekent ook dat de beoogde gebruikers gemakkelijk moeten kunnen begrijpen hoe het instrument is opgebouwd en waarom dat zo is. Bovendien moet het niet te veel tijd of hoofdbrekens kosten om het bij iedere cliënt te gebruiken. Al deze eisen die men aan een instrument kan stellen, worden in deze paragraaf samengevat onder het kopje 'hanteerbaarheid'.

Om vast te stellen of de STEP aan de genoemde eisen voldoet, is gebruik gemaakt van de vragen op het evaluatieformulier (zie bijlage 2), die voor 155 STEPs is ingevuld.

Hoeveel tijd kost het invullen van de STEP?

Om een indruk te krijgen hoe efficiënt en gemakkelijk de STEP is te hanteren en hoe snel en eenvoudig de STEP te leren gebruiken is, gaat de eerste vraag van het evaluatieformulier over de tijd die het de codeur heeft gekost om de STEP in te vullen. In tabel 16 op pagina 31 staat een overzicht van het aantal minuten dat het heeft gekost om de STEP in te vullen. De opgegeven tijden zijn in de tabel geclusterd in tijdspannes van telkens vijf minuten.

Tabel 16. Hoeveel minuten nodig om STEP in te vullen?

Aantal minuten	N (%)
0-5 minuten	6 (4,1)
6-10 minuten	42 (28,3)
11-15 minuten	56 (37,9)
16-20 minuten	27 (18,2)
21-25 minuten	2 (1,4)
26-30 minuten	11 (7,4)
Langer dan 30 minuten	4 (2,7)
Totaal	148 (100,0)

De kortste tijd die een codeur nodig had om de STEP in te vullen was 5 minuten, de langste tijd was 40 minuten. Bij iets meer dan de helft van de cases was 11 tot 15 minuten nodig en bij ruim een kwart 6 tot 10 minuten. De gemiddelde tijd bedraagt 16 minuten. Vergelijken met het onderzoek van 2003 is de gemiddelde tijd iets langer (destijds 14 minuten).

De eerste keer dat de STEP wordt ingevuld zal nog betrekkelijk veel tijd in beslag nemen, omdat men nog niet vertrouwd is met de formulering van de vragen, de opbouw van het formulier en men de handleiding nog (vaak) zal moeten raadplegen. Uit het onderzoek van 2003 binnen het vrijwillig kader, bleek dat bij het invullen van volgende STEP's de benodigde tijd steeds minder werd. De meeste codeurs binnen het huidige onderzoek vulden voor één tot vier cases de STEP in. Slechts enkelen kwam tot een routinematig gebruik van het instrument. Hierdoor kan alleen met enige voorzichtigheid geconcludeerd worden dat het invullen van de STEP ook steeds korter wordt voor de cases binnen het gedwongen kader. De codeurs die meerdere STEP-formulieren hebben ingevuld, hadden steeds minder tijd nodig.

De meeste codeurs (58 van de 64) hebben een training in het gebruik van de STEP gevolgd. Of dit invloed heeft op de tijd die nodig is om de STEP in te vullen is, is niet bekend. Een aantal codeurs merkt op dat het 'lang geleden is dat ze de training hebben gevolgd of een formulier hebben ingevuld en dat ze daarom vrij lang bezig waren met het invullen van de STEP'.

Hoe gemakkelijk is het om de STEP in te vullen?

Tabel 17 hieronder laat zien dat ruim 70% van de codeurs het heel makkelijk tot vrij makkelijk vond de STEP in te vullen. Ruim een vijfde geeft aan het niet zo makkelijk te hebben gevonden en 9% vond het vrij moeilijk tot heel moeilijk om de STEP in te vullen. Gemiddeld komt het oordeel uit op 'Vrij gemakkelijk' (score 2,3). Dit is vergelijkbaar met het onderzoek uit 2003.

Tabel 17. Hoe gemakkelijk om de STEP in te vullen

	N (%)
1. Heel makkelijk	19 (12,3)
2. Vrij makkelijk	90 (58,1)
3. Niet zo makkelijk	32 (20,6)
4. Vrij moeilijk	14 (9,0)
5. Heel moeilijk	0 (0,0)
Totaal	155 (100,0)

Onduidelijkheden in het STEP-formulier of de STEP-handleiding?

Ruim een vijfde is van mening dat er onduidelijkheden in het formulier zitten (zie tabel 18). Beduidend minder invullers (11,6%) zijn van mening dat er in de handleiding onduidelijkheden voorkomen.

Tabel 18. Onduidelijkheden tegengekomen in het STEP-formulier of de handleiding?

	In het STEP-formulier N (%)	In de handleiding N (%)
Ja	34 (22,5)	17 (11,6)
Nee	117 (77,5)	130 (88,4)
Totaal	151 (100,0)	147 (100,0)

Waren de gegevens voldoende om de STEP in te vullen?

Op welk moment de STEP het beste ingevuld kan worden, hangt voor een belangrijk deel af van de informatie die nodig is om een eerste inschatting te vormen van de problematiek. Tijdens dit onderzoek werd de STEP ingevuld nadat de informatieverzameling in het kader van de screening was afgerond en men op het punt stond een beslissing te nemen over het vervolg. 85,3 procent van de respondenten is van mening dat men in redelijke mate tot ruim voldoende informatie had om de STEP in te vullen. Bijna 15% van de respondenten vond dat men onvoldoende informatie had (variërend van niet echt tot volstrekt onvoldoende; zie tabel 19).

Tabel 19. Gegevens voldoende om de STEP in te vullen?

	N (%)
1. Ja, ruim voldoende	63 (42,3)
2. Ja, in redelijke mate	64 (43,0)
3. Niet echt voldoende	15 (10,1)
4. Nee, onvoldoende	7 (4,7)
5. Nee, volstrekt onvoldoende	0 (0)
Totaal	149 (100,0)

Zijn er nog overige opmerkingen

De laatste vraag op het evaluatieformulier luidt: “Heeft u nog opmerkingen, schrijf die dan hieronder.” Van die mogelijkheid hebben 23 respondenten gebruik gemaakt. Het varieert hierbij van bedenkingen bij de STEP (‘het invullen van de STEP is erg afhankelijk van de gemoedstoestand van de invuller’) tot tips of aanvullingen (‘een digitale versie zou handig zijn’ en ‘misschien kunnen meer vragen opgenomen worden voor jonge kinderen’). Ook is deze vraag gebruikt om gegevens die men niet kwijt kon op het STEP-formulier neer te zetten (ter verduidelijking van een antwoord, of als voorbehoud bij een antwoord).

Een aantal van deze opmerkingen is, zoals al eerder gezegd, waarschijnlijk te verhelpen door het aanpassen van de handleiding of training, met andere opmerkingen is al aan de slag gegaan (zoals het ontwikkelen van een digitale versie).

Conclusies hanteerbaarheid

Samengevat is het beeld over de hanteerbaarheid van de STEP als volgt:

- De gemiddelde tijd om de STEP in te vullen bedraagt 16 minuten. Naarmate de codeurs het instrument vaker gebruiken, lijkt de benodigde echter tijd af te nemen. Op grond van de eerdere analyses gaan we ervan uit dat bij een routinematig gebruik de uiteindelijk benodigde tijd voor het invullen van de STEP gemiddeld vijf tot tien minuten zal bedragen.
- Bij veruit de meerderheid van de cases (70%) vonden de codeurs de STEP heel makkelijk tot vrij makkelijk in te vullen. Ook hier geldt: hoe vaker codeurs de STEP veel gebruiken, hoe gemakkelijker ze het instrument gemakkelijker (gaan) vinden.
- Ruim een vijfde is van mening dat er onduidelijkheden in het formulier zitten. De handleiding bevat volgens beduidend minder mensen onduidelijkheden.
- Bij een ruime meerderheid van de cases (85,3%) is de codeur van mening dat men in redelijke mate tot ruim voldoende informatie had om de STEP te kunnen invullen.

Al met al komt uit deze gegevens het beeld naar voren van een redelijk te hanteren instrument, dat op een aantal onderdelen nadere aandacht verdient.

3 Samenvatting en conclusies

3.1 Ontwikkeling STEP en eerder onderzoek

In de periode 2001-2003 is door NIZW Jeugd (nu Nederlands Jeugdinstituut) in opdracht van het Regionaal Orgaan Amsterdam (ROA) gewerkt aan de constructie van de zogeheten Standaard Taxatie Ernst van de Problematiek (STEP) (Van Yperen, Van den Berg & Eijgenraam, 2002, 2003a, 2003b, 2003c).

In een eerste deelproject zijn een uitgebreide literatuurstudie en praktijkoriëntatie verricht. Hieruit is gebleken dat er verschillende definities bestaan van het begrip 'ernst'. Er zijn vier facetten gevonden die van belang zijn bij de ernst van de problematiek namelijk de *abnormaliteit van het gedrag*, *bijdragende factoren* in de jeugdige, gezin, opvoeding en wijdere omgeving, *probleemgedrag* en *kwaliteit van leven*. Op basis van deze facetten is een theoretisch werkmodel ontwikkeld, dit model gaat enerzijds uit van problemen en risicofactoren en anderzijds van protectieve factoren. Verstoring van de balans uit zich onder meer in lijden en de onbalans moet zowel in de historische, actuele als prognostische betekenis worden beschouwd. Dit model vormt de basis voor de constructie van de STEP.

De STEP bestaat uit zes schalen, waarbij de eerste vier de zogeheten *QUICKSTEP* vormen: Functioneren Jeugdige (STEP-FJ), Kwaliteit Omgeving (STEP-KO), Zwaarte Zorg (STEP-ZZ), Urgentie Zorg (STEP-UZ), Risico Jeugdige (STEP-RJ), Risico Omgeving (STEP-RO). Voor het gebruik van de *QUICKSTEP* is een scoringshulp van vijftien items gemaakt. De laatste twee schalen zijn nog experimenteel, ook hierbij is een scoringshulp gemaakt. Per cliënt kost het invullen van het instrument (na enige ervaring) ongeveer vijf minuten.

Uit een eerste proef in 2003 binnen de bureaus jeugdzorg in de agglomeratie Amsterdam en in Gouda naar de psychometrische kwaliteit en de hanteerbaarheid van de STEP blijkt de interne consistentie en dekking van de eerste vier schalen van het instrument binnen bureau jeugdzorg voldoende tot goed. Voorts is gebleken dat de conceptuele indeling van het begrip 'ernst' in de vier subschalen van de *QUICKSTEP* empirisch goed is te reconstrueren. Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek naar de hanteerbaarheid van het instrument, is het aantal items van de eerste vier schalen van de STEP ingekort van 21 tot 15.

3.2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

In 2006 is een tweede onderzoekstraject gestart waarin onderzoek gedaan is naar het gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en de jeugdreclassering, de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid en de voorspellende en evaluatieve waarde van de STEP. In dit rapport staat het onderzoek naar het gebruik van de STEP in de jeugdbescherming en de jeugdreclassering centraal.

Doel van het onderzoek

Doel is na te gaan of de STEP voldoende dekkend is voor cliënten die voor hulp in het gedwongen kader bij bureau jeugdzorg komen en of de STEP voldoet als instrument om de ernst van de situatie van deze groep cliënten te taxeren.

Dataverzameling

Voor het onderzoek zijn 171 STEP-formulieren (123 jeugdbescherming en 48 jeugdreclassering) ingevuld bij zes vestigingen van bureau jeugdzorg en bij de William Schrikker Groep. Op deze formulieren zijn naast STEP-scores ook kenmerken van de jeugdigen genoteerd. Van de invullers van de formulieren is gevraagd hoe lang zij al werkzaam zijn binnen de jeugdzorg, welke opleiding zij gevolgd hebben en of ze een STEP-training hebben gevolgd. Om een vergelijking te kunnen maken tussen het gebruik van de STEP in het gedwongen kader en het gebruik van het instrument binnen het vrijwillig kader, is tevens gebruik gemaakt van 408 STEP-formulieren die zijn ingevuld voor cliënten die vrijwillig bij bureau jeugdzorg binnen kwamen. Deze formulieren zijn verzameld voor het onderzoek naar de predictieve en evaluatieve validiteit (Van Yperen e.a., 2009).

Verder zijn er 155 evaluatieformulieren teruggekomen met daarop antwoorden op vragen over de hanteerbaarheid van het instrument binnen de jeugdbescherming of jeugdreclassering.

Het aantal binnengekomen formulieren uit het gedwongen kader is lager dan verwacht, met name bij de jeugdreclassering verliep het binnenhalen van ingevulde formulieren moeizaam. Dit zou te wijten kunnen zijn aan de bedenkingen die er leven over de bruikbaarheid van dit instrument voor deze werksoort. De resultaten van dit onderzoek kunnen hier meer duidelijkheid over geven. Daarnaast hangt het wellicht samen met de al langer lopende discussie over de invoering van andere (taxatie-) instrumenten binnen de jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Verantwoording analyses

De verzamelde gegevens zijn voor bepaalde analyses samengevoegd met gegevens uit de vrijwillige hulpverlening, die voor een gelijktijdig uitgevoerd onderzoek zijn verzameld. Op basis van de gegevens die verzameld zijn met de STEP- en evaluatieformulieren is een aantal analyses gedaan: er is een vergelijking gemaakt van de kenmerken van de invullers en de jeugdigen in de verschillende werksoorten en de scores voor de afzonderlijke items en schalen zijn bekeken. Verder zijn de intercorrelatie, interne consistentie en redundantie onderzocht en is bekeken in welke mate de twee risicoschalen bij jeugdreclassering en –bescherming als aparte componenten naast de overige schalen te onderscheiden zijn. Tot slot is de hanteerbaarheid van de STEP binnen deze twee werksoorten onderzocht.

Kenmerken van invullers en onderzoeksgroep

Aan dit onderzoek namen 43 medewerkers van de jeugdbescherming en 21 van de jeugdreclassering deel. Aan het onderzoek naar de voorspellen en evaluatieve waarde namen nog eens 75 beroepskrachten uit de jeugdhulpverlening deel. In totaal zijn er dus 139 codeurs geweest die voor de onderzoeken STEP-formulieren hebben ingevuld. Voorafgaand aan het werken met de STEP heeft 83 procent hiervan een training in het gebruik van de STEP gevolgd. De meeste beroepskrachten hebben een opleiding op HBO-niveau gevolgd en de grootste groep heeft zes tot tien jaar werkervaring in de jeugdzorg (25%).

In totaal, dus in dit onderzoek en in het deelonderzoek naar de voorspellende en evaluatieve waarde, is voor 579 jeugdige een STEP ingevuld: 123 voor de jeugdbescherming (21%), 48 voor de jeugdreclassering (8%) en 408 voor de jeugdhulpverlening (71%).

De gemiddelde leeftijd van de kinderen en jongeren waarvoor een STEP is ingevuld is 10 jaar en 2 maanden. Er is voor iets meer jongens (58%) dan meisjes (1%) een STEP ingevuld. Van de jeugdigen heeft 63 procent problemen in het psychosociaal functioneren en bij 78 procent zijn er problemen in het gezin of met de opvoeding gerapporteerd.

Op een paar kenmerken verschillende de jeugdigen binnen de drie werksoorten significant van elkaar. Jeugdigen binnen de jeugdreclassering zijn ouder dan de cliënten van de jeugdhulpverlening en de jeugdbescherming. Ook zijn jongens oververtegenwoordigd binnen de jeugdreclassering. De cliënten van de jeugdbescherming hebben minder vaak psychosociale problemen, maar vaker problemen die te maken hebben met hun verstandelijke ontwikkeling en er zijn vaker problemen in hun omgeving. Problemen in het gezin en met de opvoeding komen het meest voor bij cliënten binnen de jeugdbescherming en het minst bij jongeren binnen de jeugdreclassering. De gesignaleerde verschillen zijn goed te verklaren door de doelgroep van de betreffende werksoorten.

3.3 Belangrijkste resultaten en conclusies

Spreiding

Over het algemeen laten de items van de STEP een goede, evenwichtige spreiding zien. De items die vragen naar de duur van het bestaan van de problemen van de jeugdige en de problemen in de omgeving van de jeugdige laten wel een zeer scheve verdeling zien. Ook de score op het item dat vraagt naar de verwachte duur van de zorg scoort scheef. Dit is met name het geval voor de cases uit de jeugdbescherming.

Niet alleen de spreiding van de items maar ook van de zes STEP-schalen is geanalyseerd. Hieruit blijkt dat alle schalen een gunstige verdeling laten zijn. Dit geldt voor zowel het gedwongen als het vrijwillig kader. Uitzondering hierop vormt de ZZ-schaal bij de jeugdbescherming, maar deze is te verklaren uit het feit dat bij cliënten van de jeugdbescherming in het algemeen zwaardere zorg nodig is.

Interne consistentie en redundantie

Om de interne consistentie en redundantie te onderzoeken zijn de Cronbach alpha's tussen de verschillende items en tussen de schalen berekend. De resultaten tonen dat de twee risicoschalen (de RJ- en RO-schaal) vrij veel overlap laten zien met de andere STEP-schalen als we kijken naar het gebruik van de STEP in het gedwongen én vrijwillig kader samen. Deze resultaten komen grotendeels overeen met de resultaten van het onderzoek naar het gebruik van de STEP binnen het vrijwillig kader in 2003. Die overlap wordt nog sterker voor de jeugdbescherming. Juist voor de jeugdbescherming blijken de risicoschalen minder extra informatie toevoegen. De aanname die we maakten voor de start van het onderzoek, dat de risicoschalen voor het gedwongen kader in

tegenstelling tot voor het vrijwillig kader wel van toegevoegde waarde zou zijn, is hiermee (gedeeltelijk) onderuit gehaald.

Na het onderzoek in 2003 is besloten om daarom in de jeugdhulpverlening alleen de korte versie van de STEP, de QUICKSTEP, in te voeren. Vanwege de hierboven genoemde aanname is wel de gehele STEP, dus inclusief de twee risicoschalen, geïntroduceerd binnen de jeugdbescherming en de jeugdreclassering. Bij de start van het onderzoek in 2006 gaven medewerkers uit de vrijwillige hulpverlening aan dat de problematiek van de cliënten die zij tegenwoordig zien, zwaarder is dan ten tijde van het vorige onderzoek. Zij vermoeden dat de risicoschalen daarom voor hun huidige cliëntenbestand, net als voor de cliënten van jeugdbescherming en jeugdreclassering, wel meerwaarde zouden kunnen hebben. Daarom is voor dit onderzoekstraject ook binnen het vrijwillige kader de volledige STEP afgenomen. Dit onderzoek heeft echter uitgewezen dat de risicoschalen nog steeds geen toegevoegde waarde hebben.

Deze resultaten pleiten voor het invoeren van de QUICKSTEP, dus de verkorte versie van de STEP zonder de twee risicoschalen. Natuurlijk is het belangrijk om risico's voor jeugdigen en hun omgeving in kaart te brengen en te expliciteren. De vraag hierbij is echter of de STEP hiervoor het aangewezen instrument is. Voor het taxeren van risico's zijn immers ook andere instrumenten beschikbaar, zoals bijvoorbeeld de CARE-NL, de LIRIK en de Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment. Welk instrument hiervoor het meest geschikt is, zal verder onderzocht moeten worden.

Dekking

Om te bepalen of de STEP bruikbaar is voor de cliënten van de jeugdreclassering en jeugdbescherming, is gekeken of medewerkers de informatie over hun cliënten goed kwijt kunnen op de STEP, of dat zij het idee hebben dat ze niet alles kunnen invullen. Voor het bepalen van de dekking is ook gekeken naar de gemiddelde scores op de STEP-schalen: opmerkelijke verschillen tussen subgroepen of het ontbreken van verschillen waar die wel te verwachten zijn, bieden zwakten in de dekking van het instrument.

Na deze analyses blijkt het instrument over het algemeen goed dekkend, het lijkt goed te gebruiken voor de cliënten van de jeugdreclassering en jeugdbescherming. Niettemin komen er wel een paar problemen naar voren die de aandacht verdienen, zoals het invullen van de STEP voor de jongste kinderen. Dit geeft bij relatief veel medewerkers problemen. Ook geven medewerkers problemen met het invullen van de STEP aan, die waarschijnlijk zijn op te lossen met het verbeteren van de handleiding of de training.

Hanteerbaarheid

De medewerkers is gevraagd om voor elke STEP die zij invulden ook een evaluatieformulier in te vullen. Op het formulier konden de medewerkers problemen en onduidelijkheden kwijt die zij tegenkwamen bij het invullen van de STEP en er is gevraagd naar hun mening.

Bij veruit de meerderheid van de cases (70%) vonden de codeurs de STEP heel makkelijk tot vrij makkelijk in te vullen. Ruim een vijfde is van mening dat er onduidelijkheden in het formulier zitten. De handleiding bevat volgens beduidend minder mensen onduidelijkheden. Bij een ruime meerderheid van de cases (85,3%) is de codeur van mening dat men in redelijke mate tot ruim voldoende informatie had om de STEP te kunnen invullen.

Al met al komt uit deze gegevens het beeld naar voren van een redelijk te hanteren instrument, dat op een aantal onderdelen nadere aandacht verdient. Aanpassing van de handleiding en meer aandacht binnen de training voor bepaalde problemen en het gebruik van de STEP bij specifieke doelgroepen, zou kunnen helpen bij het vergroten van de hanteerbaarheid van de STEP.

Tot slot

Het doel van dit onderzoek was het vaststellen of de STEP bruikbaar is binnen het gedwongen kader. Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat dit zeker het geval is. De spreiding, de interne consistentie en redundantie en de dekking en hanteerbaarheid zijn goed en komen overeen met de resultaten van het onderzoek uit 2003 naar het gebruik van de STEP binnen het vrijwillig kader. Aanpassingen aan de handleiding en de formulering van de vragen op het STEP-formulier zouden de hanteerbaarheid nog verder kunnen vergroten.

De twee risicoschalen blijken echter weinig aanvullende waarde te hebben naast de vier QUICKSTEP-schalen. Het is belangrijk om de risico's voor de jeugdige en de omgeving te taxeren en expliciteren. De vraag is echter of de STEP hiervoor het aangewezen instrument is. In de jeugdbescherming en jeugdreclassering wordt al gebruik gemaakt van andere instrumenten voor dit doel en de vraag is of de STEP daar iets aan toe te voegen heeft.

Literatuur

- Bakker, K. (1999). Sociale kwetsbaarheid en sociale competentie: een kaderstelling. In: K. Bakker, M. Pannebakker & J. Snijders (Red.). *Kwetsbaar en competent. Sociale participatie van kwetsbare jeugd. Theorie, beleid en praktijk*. Utrecht: NIZW.
- Eijgenraam, K., T. van Yperen, M. van der Pijll, L. Lekkerkerker, F. Post en Marian de Graaf (2008). *Interbeoordelaarbetrouwbaarheid Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP)*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Felce, D. & Perry, J. (1996) Assessment of Quality of Life. In: Schalock, R.L. & Siperstein, G.N. (ed.) *Quality of Life. Conceptualization and Measurement. American Association on Mental Retardation (AAMR)*.
- Groenendaal, J.H.A. & Yperen, T.A. van (1994). Beschermende en bedreigende factoren. In: Rispons, J., Goudena, P.P., & Groenendaal, J.J.M. (Red.). *Preventie van psychosociale problemen bij kinderen en jeugdigen* (pag. 90-118). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Pelzer, H.J., Steerneman, W.J.P.J.M., & Bruyn, E.E.J. de (1999). De ernst van het probleemgedrag: een conceptuele verkenning. In: Pelzer, H. & Steerneman, P. (Red.). *De taxatie van de ernst van de problematiek bij kinderen en jeugdigen: de ontwikkeling van een praktijkinstrument. Academisch proefschrift*. Nijmegen: Uitgeverij KU Nijmegen.
- Yperen, T.A. van (1990). *Multi-axiale classificatie van specifieke ontwikkelingsstoornissen. Een studie over as II van het MAC*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Leiden.
- Yperen, T.A. van (1995). *Het gebruik van instrumenten. Registratie in de jeugdzorg*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Yperen, T. van, Berg, G. van den & Eijgenraam, K. (2002). *Project 'Registratie ernst van de problematiek'. Eerste deelrapport: begrippen, doelen en instrumenten*. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Yperen, T. van, Berg, G. van den & Eijgenraam, K. (2003a). *Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP). Handleiding en Formulieren. Tweede deelrapport in het project 'Registratie ernst van de problematiek'*. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Yperen, T. van, Berg, G. van den & Eijgenraam, K. (2003b). *Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP). Derde deelrapport in het project 'Registratie ernst van de problematiek'*. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Yperen, T. van, Berg, G. van den & Eijgenraam, K. (2003c). *QUICKSTEP. Snelle Standaard Taxatie Ernst Problematiek. Handleiding*. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Yperen, T. van, Berg, G. van den, Eijgenraam, K. & Graaf, M. de (2006). *(QUICK)Step: Snelle Standaard Taxatie Ernst Problematiek. Handleiding*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T. van, Pijll, M. van der, Schouten, R., Chènevert, C. & Eijgenraam, K. (2009). *Voorspellende en evaluatieve waarde van de Standaard Taxatie Ernst Problematiek (STEP)*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Woord van dank

Dit onderzoek naar het gebruik van de STEP in het gedwongen kader is tot stand gekomen met medewerking van een groot aantal personen. Wij danken daarvoor managers en hulpverleners van de bureaus jeugdzorg Drenthe, Noord-Brabant, Friesland, Limburg, Zeeland en die van de William Schrikker Groep.

Voorts is dit onderzoek mogelijk gemaakt door financiering via het Kennisprogramma Jeugd van het ministerie voor Jeugd en Gezin, het ministerie van VWS en het ministerie van Justitie.

Bijlage 1. De STEP

Op de volgende pagina's is het STEP-formulier als bijlage opgenomen (in de vorm zoals het in de verschillende deelonderzoeken is gebruikt). Dit formulier bestaat uit:

- Vragenlijst Achtergrondgegevens
- Scoringshulpen bij de zes schalen
- STEP Ernstprofiel

STANDAARD TAXATIE ERNST PROBLEMATIEK (STEP)

Vragenlijst achtergrondgegevens

t.b.v. onderzoek 2006-2007

Vul onderstaande gegevens **zorgvuldig** en **volledig** in.

Deze gegevens zijn van belang voor het onderzoek: **alléén** formulieren met **volledig ingevulde achtergrondgegevens** kunnen in de kwaliteitsanalyse worden verwerkt (indien er achtergrondgegevens ontbreken, zijn de ingevulde STEP-formulieren onbruikbaar voor bepaalde analyses).

GEGEVENS INVULLER

Naam invuller	Instelling	Datum van invullen (dd-mm-jjjj) _ _ - _ - _ - _ - _ -
----------------------	-------------------	---

GEGEVENS JEUGDIGE

Dossiernummer jeugdige	Geboortedatum jeugdige (dd-mm-jjjj) _ _ - _ - _ - _ - _ -	Sekse jeugdige* ☐ jongen ☐ meisje
-------------------------------	---	--

Culturele achtergrond van de jeugdige* ☐ Nederlands ☐ Antilliaans ☐ Turks ☐ Anders, nl. ☐ Marokkaans ☐ Gemengd, nl. ☐ Surinaams en	Leefverband* ☐ Thuis ☐ Bij familie/vrienden ☐ Alleen wonend ☐ Anders, nl.
---	---

Huidige gezinssituatie* ☐ Tweeoudergezin ☐ Eénoudergezin ☐ Niet (meer) relevant vanwege leeftijd en leefverband jeugdige	Onderwijs/dagbesteding* ☐ School ☐ Werkend ☐ Anders,
---	---

Aard problematiek Aankruisen wat van toepassing is. Hier kunnen <i>meerdere</i> hokjes aangekruist worden! De rubrieken corresponderen met de domeinen uit ISIS-tabel ☐ Psychosociaal functioneren jeugdige ☐ Lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren ☐ Vaardigheden en verstandelijke ontwikkeling ☐ Gezin en opvoeding ☐ Omgeving jeugdige ☐ Overige problemen ☐ Niet gespecificeerde problematiek	Juridisch kader* ☐ Vrijwillige hulp ☐ OTS/VOTS ☐ Voogdij/voorlopige voogdij ☐ Jeugdreclassering ☐ Anders, nl.
---	---

* Aankruisen wat van toepassing is

Informatie over de STEP is te verkrijgen bij:

Nederlands Jeugdinstituut, Postbus 19221, 3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 66 34, E-mail: r.schouten@nji.nl

Kijk voor achtergrondinformatie ook op www.jeugdzorg.nl

Zelf dit formulier kopiëren?

Kopieer pagina 1 t/m 3 dubbelzijdig op A3-formaat (pagina 1 aan één kant, pagina 2 en 3 naast elkaar op de andere kant) en vouw dit papier dubbel.

Kopieer pagina 4 (ernstprofiel) op A4-formaat en voeg dit los toe.

QUICKSTEP - SNELLE STANDAARD TAXATIE ERNST PROBLEMATIEK SCORINGSHULP

t.b.v. onderzoek 2007-2007

1. Heeft de jeugdige problemen op één of meer van de aspecten van persoonlijk functioneren?	[1] Geen of hoogstens normale problemen	[2] Kleine of lichte problemen	[3] Matige problemen	[4] Zware problemen	[5] Zeer zware tot extreme problemen
2. Hoe lang bestaan voorkomende problemen van de jeugdige?	[1] N.v.t. of hoogstens 1 week	[2] 2 tot 4 weken	[3] 5 weken tot 5 maanden	[4] 6 tot 12 maanden	[5] Meer dan 12 maanden
3. Hoe erg is de jeugdige door persoonlijke of omgevingsproblemen van slag?	[1] N.v.t./niet van slag	[2] Een beetje van slag	[3] Tamelijk van slag	[4] Erg van slag	[5] Totaal van slag
4. a. Belemmert het functioneren van de jeugdige zijn dagelijks leven op de volgende vier leefgebieden?	Functioneren jeugdige thuis:	[0] <i>Helemaal niet</i>	[5] <i>Een beetje</i>	[10] <i>Tamelijk veel</i>	[25] <i>Heel erg</i>
Functioneren jeugdige in betekenisvolle relaties:	[0] <i>Helemaal niet</i>	[5] <i>Een beetje</i>	[10] <i>Tamelijk veel</i>	[25] <i>Heel erg</i>	
Graded op crèche / leren op school / werk:	[0] <i>Helemaal niet</i>	[5] <i>Een beetje</i>	[10] <i>Tamelijk veel</i>	[25] <i>Heel erg</i>	
Functioneren in overige omgeving*:	[0] <i>Helemaal niet</i>	[5] <i>Een beetje</i>	[10] <i>Tamelijk veel</i>	[25] <i>Heel erg</i>	
* - functioneren buiten bekende personen of situaties (bijv. ongewone reacties op vreemden of op andere omgeving) en/of - maatschappelijk functioneren (vrije tijd, sociaal netwerk, wonen, omgang met normen/geld/instanties/autoriteiten)					
b. Tel de gescoorde punten bij vraag 4a op en geef hieronder aan in welke categorie de totaalscore valt.	[1] N.v.t. of 0-9 punten	[2] 10-19 punten	[3] 20-50 punten	[4] 51-80 punten	[5] 81-100 punten
5. Vormt het functioneren van de jeugdige een belasting voor de overige leden van de thuissituatie?	[1] N.v.t. of geen belasting	[2] Een beetje een belasting	[3] Tamelijk grote belasting	[4] Een erge belasting	[5] Een ondraaglijke belasting
6. Vormt het functioneren van de jeugdige een belasting voor de omgeving buiten de thuissituatie (bijvoorbeeld voor de chère, de school, de werksituatie, de maatschappij)?	[1] N.v.t. of geen belasting	[2] Een beetje een belasting	[3] Tamelijk grote belasting	[4] Een erge belasting	[5] Een ondraaglijke belasting
Functioneren Jeugdige (FJ) totaal: tel de punten van de aangekruiste hokjes [] bij de vragen 1-3, 4b, 5 en 6 op →					
7. Zijn er problemen met de kwaliteit van de primaire opvoedingsomgeving óf (indien een opvoedingsomgeving niet aan de orde is) zijn er problemen met de kwaliteit van het primaire sociale netwerk van de jeugdige?	[1] Hoogstens normale problemen	[2] Kleine of lichte problemen	[3] Matige problemen	[4] Zware problemen	[5] Zeer zware tot extreme problemen
8. Zijn er problemen op de belangrijkste aspecten van de overige omgeving?	[1] Hoogstens normale problemen	[2] Kleine of lichte problemen	[3] Matige problemen	[4] Zware problemen	[5] Zeer zware tot extreme problemen
9. Hoe lang bestaan voorkomende problemen in de omgeving?	[1] N.v.t. of hoogstens 1 week	[2] 2 tot 4 weken	[3] 5 weken tot 5 maanden	[4] 6 tot 12 maanden	[5] Meer dan 12 maanden
10. Is er iemand die de jeugdige bij problemen steunt (opvangt, problemen helpt oplossen)?	[1] Er is goede steun	[2] Er is redelijke steun	[3] Er is matige steun	[4] Er is weinig steun	[5] Er is geheel geen steun
11. Hoezeer vormt de omgeving (alles bij elkaar) een risicofactor voor de jeugdige?	[1] Geen risicofactor	[2] Een beetje een risicofactor	[3] Tamelijk grote risicofactor	[4] Grote risicofactor	[5] Zeer grote risicofactor
Kwaliteit Omgeving (KO) totaal: tel de punten van de aangekruiste hokjes [] bij vraag 7-11 op →					
12. Wat voor soort zorg is er nodig?	[1] Geen of hoogstens enkele contacten via telefoon of internet	[3] Vrij toegankelijke, ambulante zorg	[6] Geïndiceerde ambulante zorg	[8] Diagnostiek of behandeling in combinatie met partieel verblijf	[10] Diagnostiek of behandeling met 24-uurs verblijf (pleegzorg of residentiële zorg)
13. Hoe lang zal het hulpverleningstraject naar schatting duren?	[1] N.v.t. of zeer kort (hoogstens een maand)	[2] Kort (hoogstens 3 maanden)	[3] Matig lang (hoogstens 6 maanden)	[4] Lang (7 tot 12 maanden)	[5] Zeer lang (meer dan 12 maanden)
14. Hoe groot is de intensiteit van de contacten?	[1] N.v.t. of zeer licht (hoogstens 1 contact per maand)	[2] Licht (hoogstens 2-4 contacten per maand)	[3] Matig zwaar (gemiddeld meer dan 1 contact per week)	[4] Zwaar (1 tot 5 dagen per week)	[5] Zeer zwaar (6-7 dagen per week)
Zwaarte Zorg (ZZ) totaal: tel de punten van de aangekruiste hokjes [] bij vraag 12-14 op →					
15. Hoe zwaar schat u de urgentie van de in vraag 12-14 beschreven zorg in?	[1] De zorg kan zonder nadere tijdsbepaling uitgesteld worden	[2] De interventie kan zeker tot 12 weken (3 maanden) uitgesteld worden	[3] Interventie binnen 4 weken vereist	[4] Interventie binnen 5 dagen vereist	[5] Interventie binnen 24 uur vereist
Urgentie Zorg (UZ): neem de punten van vraag 15 over →					

RISICO JEUGDIGE (STEP RJ) SCORINGSHULP

1.	Hoe zwaar zullen na zes maanden de problemen van de jeugdige op één of meer van de aspecten van persoonlijk functioneren zijn als interventie(s) zou(den) uitblijven?				
	[1] Grote kans op hoogstens normale problemen	[2] Grote kans op slechts lichte problemen	[3] Grote kans op matige problemen	[4] Grote kans op zware problemen	[5] Grote kans op zeer zware tot extreme problemen
2.	Hoe erg zal de jeugdige na zes maanden van slag zijn als interventie(s) zou(den) uitblijven?				
	[1] N.v.t. of niet van slag	[2] Een beetje van slag	[3] Tamelijk van slag	[4] Erg van slag	[5] Totaal van slag
3.	Als interventie(s) zou(den) uitblijven, zal het functioneren van de jeugdige dan na zes maanden zijn dagelijks leven op één of meer van de volgende leefgebieden verslechteren?				
	<ul style="list-style-type: none"> - functioneren thuis - functioneren in betekenisvolle relaties - gedrag op crèche / leren op school / presteren op werk - maatschappelijk functioneren 				
	[1] N.v.t. of in het geheel niet	[2] Hoogstens een beetje	[3] Hoogstens tamelijk veel op een of meerdere gebieden	[4] Op enkele (maar niet alle) heel erg	[5] Op alle vier heel erg
4.	Als interventie(s) zou(den) uitblijven, in welke mate zal dan na zes maanden het functioneren van de jeugdige een belasting vormen voor de overige leden van de thuissituatie?				
	[1] N.v.t. of geen belasting	[2] Een beetje een belasting	[3] Tamelijk grote belasting	[4] Een erge belasting	[5] Een ondraaglijke belasting
Risico Jeugdige (RJ) totaal: tel de punten van de aangekruiste hokjes [] bij vraag 1-4 op →					

RISICO OMGEVING (STEP RO) SCORINGSHULP

5.	Als interventie(s) zou(den) uitblijven, in welke mate zal dan na zes maanden het functioneren van de jeugdige een belasting vormen voor de omgeving buiten de thuissituatie (bijvoorbeeld voor de crèche, de school, de werksituatie, de maatschappij)?				
	[1] N.v.t. of geen belasting	[2] Een beetje een belasting	[3] Tamelijk grote belasting	[4] Een erge belasting	[5] Een ondraaglijke belasting
6.	Hoe groot is het risico dat de jeugdige na zes maanden (opnieuw) een strafbaar feit pleegt als interventie(s) zou(den) uitblijven?				
	[1] Geen of normaal risico	[2] Licht risico	[3] Matig risico	[4] Aanzienlijk risico	[5] Ernstig tot extreem risico
Risico Omgeving (RO) totaal: tel de punten van de aangekruiste hokjes [] bij vraag 5 en 6 op →					

Bijlage 2. Het evaluatieformulier

Op de volgende pagina's is het evaluatieformulier als bijlage opgenomen.

Evaluatie gebruik STEP

Hier volgen enkele vragen over het gebruik van de STEP bij de cliënt waarvoor u zojuist een STEP-formulier heeft ingevuld.

Dossiernummer cliënt -----	Datum (dd-mm-jjjj) -- - - - -	Naam invuller -----	Werksoort ☐ Jeugdbescherming ☐ Jeugdreclassering
--------------------------------------	---	-------------------------------	---

1. Hoeveel tijd heeft het u gekost om de STEP bij deze cliënt in te vullen?

Ongeveer ... minuten

2. Hoe gemakkelijk vond u het om de STEP in te vullen?

Omcirkel wat van toepassing is: 1 = Heel gemakkelijk, 2 = Vrij gemakkelijk, 3 = Niet zo gemakkelijk, 4 = Vrij moeilijk en 5 = Heel moeilijk

Heel gemakkelijk [1] - [2] - [3] - [4] - [5] Heel moeilijk

Wanneer u 3, 4 of 5 heeft omcirkeld, kunt u dan aangeven wàt u niet makkelijk vond?

3. Bent u bij het invullen onduidelijkheden tegen gekomen in het STEP-formulier? ja nee
Zo ja, wat vond u dan onduidelijk?

4. Bent u bij het invullen onduidelijkheden tegen gekomen in de handleiding? ja nee
Zo ja, wat vond u dan onduidelijk?

Zie ommezijde!

5.	<p>Waren de gegevens waarover u bij deze cliënt kon beschikken voldoende om het STEP-formulier goed te kunnen invullen?</p> <p>Omcirkel wat van toepassing is: 1 = Ja, ruim voldoende, 2 = Ja, in redelijke mate, 3 = Niet echt voldoende, 4 = Nee, onvoldoende en 5 = Nee, volstrekt onvoldoende</p> <p>Ja, ruim voldoende [1] - [2] - [3] - [4] - [5] Nee, volstrekt onvoldoende</p> <p>Wanneer u 3, 4 of 5 heeft omcirkeld, kunt u dan aangeven of u dat wijt aan:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 80%;">- de beschikbare informatie (onvoldoende gegevens)</td> <td style="width: 10%; text-align: center;">ja</td> <td style="width: 10%; text-align: center;">nee</td> </tr> <tr> <td>- de STEP (te veel gegevens nodig om het in te kunnen vullen)</td> <td style="text-align: center;">ja</td> <td style="text-align: center;">nee</td> </tr> </table>	- de beschikbare informatie (onvoldoende gegevens)	ja	nee	- de STEP (te veel gegevens nodig om het in te kunnen vullen)	ja	nee
- de beschikbare informatie (onvoldoende gegevens)	ja	nee					
- de STEP (te veel gegevens nodig om het in te kunnen vullen)	ja	nee					
6.	<p>Was er informatie over de ernst van de problematiek die u niet kwijt kon in het STEP-formulier?</p> <p style="text-align: right;">ja nee</p> <p>Zo ja, kunt u aangeven welke informatie dat is?</p> 						
7.	<p>Hoe geschikt vindt u de STEP voor gebruik in de jeugdbescherming/jeugdreclassering?</p> <p>Omcirkel wat van toepassing is: 1 = Heel geschikt, 2 = Vrij geschikt, 3 = Niet zo geschikt, 4 = Vrij ongeschikt en 5 = Totaal ongeschikt</p> <p>Heel geschikt [1] - [2] - [3] - [4] - [5] Totaal ongeschikt</p> <p>Wanneer u 3, 4 of 5 heeft omcirkeld, kunt u dan aangeven om welke reden u de STEP niet geschikt vindt?</p> 						
8.	<p>Heeft u nog opmerkingen, schrijf die dan hier</p> 						

HARTELIJK DANK VOOR HET INVULLEN!

Voor informatie over het project of vragen over de STEP kunt u terecht bij:

- Ria Schouten, tel 030 - 2306634; e-mail: r.schouten@nji.nl
- Karin Eijgenraam, tel. 030-2306780; e-mail: k.eijgenraam@nji.nl
- Machteld van der Pijll, tel. 030-2306699; e-mail: m.vanderpijll@nji.nl

Bijlage 3. Overzicht van verdeling scores op de items scoringshulp

Gedwongen kader (N=171)

Items ^A	Aantal (en percentage) cases					Spreidingsgegevens			
	Score [1]	Score [2]	Score [3]	Score [4]	Score [5]	Gemiddelde	St. deviatie	Scheefheid	Conclusie ^C
Functioneren Jeugdige (STEP-FJ)									
1: Problemen persoonlijk functioneren?	22 (12,9)	42 (24,6)	63 (36,8)	39 (22,8)	5 (2,9)	2,78	1,03	-0,11	Ongunstig
2: Hoe lang bestaan de problemen?	19 (11,1)	2 (1,2)	12 (7)	30 (17,5)	108 (63,2)	4,20	1,31	-1,62	
3: Hoe erg is de jeugdige van slag?	34 (19,9)	55 (32,2)	45 (26,3)	31 (18,1)	5 (2,9)	2,52	1,10	0,26	
4: Hoeveel leefgebieden gescoord?	25 (14,6)	25 (14,6)	96 (56,1)	12 (7)	13 (7,6)	2,78	1,03	0,06	
5: Belasting voor overige leden thuis?	34 (19,9)	57 (33,3)	45 (26,3)	27 (15,8)	7 (4,1)	2,51	1,11	0,36	
6: Belasting voor omgeving buiten gezin?	46 (26,9)	58 (33,9)	32 (18,7)	32 (18,7)	3 (1,8)	2,35	1,12	0,41	
Kwaliteit Omgeving (STEP-KO)									
1: Kwaliteit opvoedingsomgeving/netwerk?	27 (15,8)	30 (17,5)	58 (33,9)	50 (29,2)	6 (3,5)	2,87	1,11	-0,29	Ongunstig
2: Problemen overige omgeving?	34 (19,9)	56 (32,7)	42 (24,6)	36 (21,1)	3 (1,8)	2,52	1,09	0,18	
3: Hoe lang bestaan problemen?	19 (11,1)	1 (0,6)	14 (8,2)	34 (19,9)	103 (60,2)	4,18	1,30	-1,59	
4: Is er iemand die steunt?	44 (25,7)	41 (24)	31 (18,1)	39 (22,8)	16 (9,4)	2,66	1,33	0,22	
5: Hoezeer is omgeving risicofactor?	15 (8,8)	52 (30,4)	54 (31,6)	35 (20,5)	15 (8,8)	2,90	1,10	0,20	
Zwaarte Zorg (STEP-ZZ)									
1: Wat voor zorg is er nodig? ^B	9 (5,3)	17 (9,9)	76 (44,4)	19 (11,1)	50 (29,2)	6,83	2,59	-0,40	Ongunstig
2: Hoe lang zal de hulp duren?	10 (5,8)	1 (0,6)	23 (13,5)	39 (22,8)	98 (57,3)	4,25	1,10	-1,63	
3: Hoe groot is de intensiteit contacten?	10 (5,8)	51 (29,8)	35 (20,5)	36 (21,1)	39 (22,8)	3,25	1,27	0,03	
Urgentie Zorg (STEP-UZ)									
1: Hoe zwaar is de urgentie?'	16 (9,4)	46 (26,9)	80 (46,8)	14 (8,2)	15 (8,8)	2,80	1,02	0,38	
Risico Jeugdige (STEP-RJ)									
1: Kans problemen pers.functioneren?	18 (10,5)	25 (14,6)	54 (31,6)	52 (30,4)	22 (12,9)	3,20	1,16	-0,32	
2: Hoe erg zal jeugdige van slag zijn?	23 (13,5)	48 (28,1)	42 (24,6)	38 (22,2)	20 (11,7)	2,91	1,23	0,12	
3: Functioneren leefgebieden belemmerd?	10 (5,8)	42 (24,6)	54 (31,6)	32 (18,7)	33 (19,3)	3,21	1,18	0,08	
4: Zal functioneren belasting voor thuis zijn?	25 (14,6)	39 (22,8)	59 (34,5)	31 (18,1)	17 (9,9)	2,86	1,18	0,10	
Risico Omgeving (STEP-RO)									
1: Zal jeugdige last voor omgeving zijn?	31 (18,1)	55 (32,2)	39 (22,8)	34 (19,9)	12 (7)	2,65	1,19	0,29	
2: Hoe groot risico plegen strafbaar feit?	78 (45,6)	19 (11,1)	27 (15,8)	34 (19,9)	13 (7,6)	2,33	1,41	0,49	

^A De aanduiding van de items is verkort weergegeven.

^B Item 1 van de STEP-ZZ heeft een afwijkende scoring. Van laag naar hoog zijn de schaalpunten: 1, 3, 6, 8 en 10

^C Ongunstig = gemiddelde lager dan 2 of hoger dan 4 (bij ZZ Item 1: 3 resp. 8) of standaarddeviatie kleiner dan ,50 (bij ZZ Item 1: 1.00) of scheefheid lager dan -1 of hoger dan 1.

